

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1925.

Första kammaren.

Nr 13.

Tisdagen den 24 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 3,30 e. m.

Herr **talmannen** yttrade: Mina herrar! Sedan vi sist voro samlade, har Hjalmar Branting slutat sin verksamma levnad. Han tillhörde ju icke denna kammare, men jag tror dock, att man skall förstå den känsla, som driver mig till att icke låta våra protokoll alldeles med tystnad förbigå hans död. Under en mansålder har han inom vårt politiska liv stått i förgrunden och kanske mer än någon annan påverkat det svenska folkets uppfattning och utveckling. En stridens man var han från sin ungdom, men nu vid den oförskräckte kämpens öppnade grift tystnar för ett ögonblick stridslarmet, och i vännernas klagan blandar sig motståndarnas aktningsfulla hyllning.

Det heter ju, att ingen är oersättlig, men Hjalmar Branting hörde dock till dem, som lämna ett stort tomrum efter sig.

Justerades protokollen för den 18 och den 20 innevarande månad.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande nr 3, i anledning av väckta motioner om införande av proportionellt valsätt vid val av ledamöter i folkskolestyrelse;

statsutskottets memorial nr 18, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående ordnandet av kvinnliga befattningshavares avlönings- och pensionsförhållanden jämte i ämnet väckta motioner; samt

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, i anledning av väckt motion om införande i ordningsstadgan för riksdagens första kammare av viss bestämmelse rörande val av riksdagens revisorer för granskning av stats-, banko- och riksgäldsverken.

Föredrogs herr *Lindhagens* motion, nr 197, om utsättande av partibeteckning för ledamöterna å de vid öppen omröstning använda omröstningslistorna.

Motion om utsättande av partibeteckningar å omröstningslistorna.

Herr **Reuterskiöld**: Herr greve och talman! Motionären har, med åberopande av beslutet om den öppna omröstningens införande såsom en under riksdagen timad tilldragelse hemställt, att riksdagen eller åtminstone första kammaren för sin del ville besluta, om utsättande av partibeteckning för ledamöterna å de vid öppen omröstning använda omröstningslistorna.

Herr greve och talman! Då jag knappast kan anse, att det beslut, som riksdagen fattat rörande ordnandet av den öppna omröstningen, mer än vilket

Motion om utsättande av parti-beteckningar å omröstningslistorna.

(Forts.)

som helt annat beslut rörande en lag eller stadga under riksdagen kan betecknas som en under riksdagen timad händelse, måste jag för min del anse, att denna motion, i vad den avser de reglementariska föreskrifterna, som skall gå till tillfälligt utskott, icke torde kunna upptagas utan kammarens samtycke.

I den andra delen, som avser att åtminstone i första kammarens arbetsordning införa den föreslagna bestämmelsen, är det däremot när som helst möjligt, att en motion skulle kunna behandlas. I båda fallen tillåter emellertid gällande riksdagsordning, att motionen omedelbart avslås.

Jag för min del måste finna det ganska betänkligt ur prejudikatsynpunkt och som precedensfall att omedelbart efter en stadgas antagande, sedan den varit utskottsbehandlad och motionerna blivit föredragna och avgjorda, en fråga tages upp, som berör precis samma sak, vid samma riksdag, låt vara att denna detalj icke alls varit under prövning. Då det dessutom synes mig alldeles uppenbart, att det i nu förevarande motion föreslagna stadgandet, att man vid varje riksdagsmans namn på omröstningslistorna, som skall läggas till grund för protokollet, skall angivas partibeteckning, torde komma att avstyrkas och avslås, så tillåter jag mig, herr greve och talman, föreslå, att kammaren ville med begagnande av sin grundlagsenliga rätt omedelbart, utan remiss till utskott, avslå föreliggande motion.

Herr Lindhagen: Den siste talaren har uppdelat detta ämne i två olika delar, och därtill kan också motionen giva anledning. Jag skall därför tillåta mig hemställa, att herr talmannen eventuellt ville framställa proposition på de två olika delarna, ifall det kan anses tillåtligt.

Vad då angår den första frågan om vad som inträffat kan anses för en under innevarande riksdag timad tilldragelse, kunna olika meningar därom självfallet finnas, men i allt fall har jag den uppfattningen, att i den punkt, jag berört, saken förhåller sig på det sättet. Jag skall därför för min del anhålla, att kammaren måtte samtycka till, vilket ju alltid står kammaren öppet, att motionen får remitteras till vederbörande utskott.

Det andra yrkandet avser, att motionen, som ostridigt får väckas och remitteras till tillfälligt utskott, vid detta tillfälle skulle utan remiss avslås. Det finnes verkligen en föreskrift i riksdagsordningen, att en motion, som tillhör tillfälligt utskott *kan* omedelbart avslås, till skillnad från motioner, som skola gå till andra utskott. Det är första gången i vår konstitutionella historia, som en sådan rätt nu skulle utövas av första kammaren, och den har ej heller någonsin utövats av andra kammaren. Jag var oförberedd på detta inlägg, som kommit från herr Reuterskiöld, men jag har studerat saken en smula förut, så att jag vet, att liknande yrkanden förekommit en eller två gånger under det nya riksdagsskickets historia, men avisats med indignation av just denna kammare. I editionerna av grundlagarna står det också i förklaringarna anmärkt, att denna rättighet för kammare att omedelbart avslå en motion, som skall remitteras till tillfälligt utskott, i praxis aldrig tillämpats.

Det gäller således nu att på ett oförberett sätt bryta en praxis, lika gammal som statsskicket, och det synes mig därför vara skäl uti, att man betänker sig något. För min del får jag protestera mot ett sådant försök från statsvetenskapens sida att rubba en konstitutionell praxis genom överrumpling vid detta tillfälle. Jag anser, att kammaren bör avslå herr Reuterskiölds yrkande och tillåta, att motionen må få remitteras till vederbörande utskott åtminstone i denna del.

Men jag kan inte underlåta att göra ett tillägg. Denna motion avser en sak, som inte har berörts under behandlingen av stadgan. När nu svenska folket, som skulle få vetskap om hur det röstas vid de olika tillfällena, icke får något uttryck därför i de kring landet spridda protokollen, annat än i undantagsfall,

så har man då endast att lita till listorna över den omröstning, som kan, även i andra fall, då det begäres, få förekomma. För den som då vill forska här i Stockholm i listorna, är det av vikt för underlättande av arbetet att också åtminstone se, huru partierna uppfattat denna sak, och kan studera deras metamorfoser. Det är därför viktigt, att det införes, liksom i den tryckta förteckningen i vår riksdagskatalog efter varje namn ett parentetiskt angivande av begynnelsebokstaven till namnet på den grupp, till vilken riksdagsmannen hör.

Detta yrkande, att i strid mot en hittills obruten riksdagspraxis just nu vägra remiss, är ett ganska påfallande varsel om vad som från ett eller annat håll möjligen ansetts inledd med den nya ordningen. I stället för att det fria ordet därigenom skulle komma till allas kännedom, har man gjort vad man kunnat för att det endast i undantagsfall skall kunna ske. Det är väl inledningen till ett begynnande undertryckande av riksdagsmännens frihet och ordets frihet, som därmed nu tar sig uttryck. Det är verkligen som ett ord i sinom tid, att man just från statsvetenskapens håll anser, att nu är tillfället inne att inleda en ny era mot det fria ordet, mot den oförbehållsamma yttrandefriheten, mot den okränkta motionsrätten, mot den fulla och klara öppenheten i riksdagsförhandlingarna, som ju varit meningen med den öppna omröstningen! Även detta varsel tycker jag för min del utgör en ytterligare anledning för kammaren att åtminstone något betänka sig.

Herr Reuterskiöld: Endast ett par ord! Jag skall tillåta mig erinra därom, att för några år sedan konstitutionsutskottet på förslag om inskränkning av motionsrätten i sitt utlåtande erinrade därom, att kammaren hade rätt att genast avslå motioner som den föreliggande, och konstitutionsutskottet uttalade därvid, att kammaren också borde begagna densamma. Jag vill för min del nu påpeka, att den motion, som här föreligger i det manuskript, som är överlämnat till talmannen, icke kan sägas vittna om någon större genomarbetning, åtminstone icke i den mycket rättade form, vari den där föreligger. Om man överhuvud skulle anse, att avslag på en motion är berättigat utan remiss, torde det vara i detta fall, dels med hänsyn till nu föredragna omständighet, dels med hänsyn till det betänkliga i saken, att det blir tillägg till ett redan fattat beslut, alltså i viss mån ett upprivande av detsamma i annan ordning än man eljest är van.

Herr Lindhagen: Jag får verkligen säga, att jag förvånar mig över den siste talarens tilltagsenhet att här inför kammaren förklara, att han anser motionen icke vara framlagd i tillräckligt utarbetat skick och att den på denna grund icke bör remitteras till utskott för behandling. Jag tillåter mig undra, huru många motioner i så fall kunna anses ha framlagts i utarbetat skick, åtminstone inför herr Reuterskiölds areopag, inför den vetenskapliga världen? Då lär det inte komma många motioner till något tillfälligt utskott för behandling. För övrigt äro herr Reuterskiölds motioner — om de någonsin förekomma, vilket jag inte känner — kanske också något att titta på i fråga om tankens djup, formens fulländning, utredningens fullständighet och den vetenskapliga utarbetningen. Det är icke värt att kasta sten, när man kanske själv sitter i glashus.

I varje händelse, herr talman, är denna motion tillräckligt utarbetad enligt min mening, åtminstone så utarbetad, att den totalt kullkastar herr Reuterskiölds synpunkter på dessa frågor, och det var kanske därför han tyckte, att det var för litet sagt i densamma.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först därpå att den nu föredragna

Motion om utsättande av parti-beteckningar å omröstningslistorna.
(Forts.)

Motion om
utsättande av
parti-
beledningar å
omröstnings-
listorna.
(Forts.)

motionen skulle avslås samt vidare därpå att motionen skulle hänvisas till ett tillfälligt utskott; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

På sedermera gjord proposition beslöt kammaren, att ifrågavarande motion skulle överlämnas till kammarens tredje tillfälliga utskott.

Till utskottet skulle jämväl överlämnas de i anledning av motionen inom kammaren nu avgivna yttrandena.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott herr *Lindhagens* motion, nr 198, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 10 § i förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bankoutskottets utlåtanden nr 10, 12 och 13, första lagutskottets utlåtande nr 7 och 8 samt första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden nr 1 och 2.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 199, av herrar *Heyman* och *Strömberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av Skara—Timmersdala järnväg m. m.; och nr 200, av herr *Larson, Edward*, m. fl., i samma ämne.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,52 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 25 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Nothin* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 61, med förslag till lag om ändrad lydelse av 19 kap. 17 och 22 §§ strafflagen.

Hans excellens herr statsministern *Sandler* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 57, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar; samt

nr 62, angående anslag för verkställande av undersöknings- och försvarsarbeten å områden, som äro eller kunna varda för kronans räkning inmutade.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av väckt motion om ersättning till förre torvingenjören Lars Jönsson för mistad anställning;

nr 20, i anledning av väckt motion om uppflyttning i högre löneklass av upp-syningsmannen vid Långholmens sinnessjukavdelning R. Okeijn;

nr 21, i anledning av väckt motion angående löneförmånerna för vissa befattningshavare vid Centralfängelset i Mariestad; och

nr 22, i anledning av väckt motion om viss ändring i kungörelsen den 7 juli 1921 angående understöd i vissa fall åt genom tobaksmonopolets införande nöd-lidande personer;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta i fråga om vissa postavgifter; och

nr 12, i anledning av väckt motion om höjning av tullsatsen för lösa glas till termosflaskor;

bankoutskottets utlåtande nr 14, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskon-toret framställning angående vissa åtgärder på grund av riksgäldskontorets avflyttning från riksdagshuset m. m.;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 28, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, angående avstående i vissa fall av mark från kronoegendomar eller upplåtande av nyttjanderätt eller servitutsrätt till sådan mark;

nr 9, i anledning av väckt motion angående statsbidrag till vinterväghållningen;

nr 10, i anledning av väckta motioner angående ändring av bestämmelserna rörande vägsyn;

nr 11, i anledning av väckt motion om ändring i de allmänna grunderna för hushållningssällskapen;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av en kronans fordran mot jägmästaren i Kristinehamns revir Erik Danielsson;

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa telegrafverket och statens järnvägar tillhöriga markområden; samt

nr 14, i anledning av väckt motion angående omorganisation av lantmannaskolorna; ävensom

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 4, i anledning av väckt motion angående bestämda sammanträdestider för riksdagens kamrar; och

nr 5, i anledning av väckta motioner om dels visst tillägg till § 18 i ordningsstadgan för riksdagens första kammare, dels ock visst tillägg till § 10 mom. 1 i nämnda stadga.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Att ledamoten av riksdagens första kammare *K. J. Gustafsson*, Stensholm, vid i dag av mig företagen undersökning befunnits lida av influensa och luft-rörskatarr och att han på grund därav är oförmögen att deltaga i riksdagsarbetet under ytterligare 1 à 2 veckor från dato, intygas.

Stensholm den 23 februari 1925.

Gillis Holm,
leg. läkare.

Anställdes val av tjugufyra valmän för anställande av föreskrivna val av dels fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank och kontor; och befunnos efter valföretningens slut hava blivit till valmän utsedda:

herr Abrahamsson	med 83 röster,
» Björnsson	» 83 »
» Boberg	» 83 »
» Bodin	» 83 »
» Borell	» 83 »
» Bårg	» 83 »
» Carlsson, Johan,	» 83 »
» Hansson, Sigfrid,	» 83 »
» Ingeström	» 83 »
» Johansson, J., i Friggeråker	» 83 »
» Julin	» 83 »
» Kvarnzelius	» 83 »
» Nilsson, Gustaf,	» 83 »
» Nilsson, Johan, i Kristianstad	» 83 »

herr Olsson, Oscar,	med 83 röster,
» Pers	» 83 »
» Petré, Bror,	» 83 »
» Svenson, Ernst W.,	» 83 »
» Thulin	» 83 »
» Trygger	» 83 »
greve Wachtmeister	» 83 »
herr Walles	» 83 »
» Vennersten	» 83 »
» Vindahl	» 83 »

Företogs val av tio suppleanter för kammarens valmän för anställande av föreskrivna val av dels fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank och kontor; och befunnes efter valförrättningens slut hava blivit till suppleanter för kammarens ifrågasvarande valmän utsedda:

herr Eriksson, C. E.,	med 43 röster,
» Karlsson, John O.,	» 43 »
» Anderson, S. E.,	» 43 »
» Ström	» 43 »
» Berglund	» 43 »
» Jonsson, P. E. A.,	» 43 »
» Larson, Edward,	» 43 »
» Andersson, Per,	» 43 »
» Andersson, K. A.,	» 43 »
» Sederholm	» 43 »

sedan ordningen dem emellan blivit genom lottning bestämd.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 199, av herrar *Heyman* och *Strömberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av Skara—Timmersdala järnväg m. m.; och nr 200, av herr *Larson, Edward*, m. fl., i samma ämne.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtande nr 3.

Föredrogs punktvis statsutskottets memorial nr 18, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående ordnandet av kvinnliga befattningshavares avlönings- och pensionsförhållanden jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1.

Den i denna punkt föreslagna voteringspropositionen godkändes.

Herr talmannen yttrade, att för den händelse den nu godkända voteringspropositionen bleve godkänd jämväl av andra kammaren, enligt överenskom-

melse med nämnda kammares talman gemensam omröstning i ämnet komme att äga rum vid sammanträde lördagen den 28 innevarande månad.

Punkten 2.

Denna punkt blev på flera ledamöters begäran ånyo bordlagd.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 3.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets memorial nr 1, med uppgift å vilande förslag till ändringar i grundlagarna, punkten 3.

Det vilande förslaget till ändrad lydelse av § 73 riksdagsordningen antogs.

*Ang.
valbarhet för
klockare m. fl.
till kyrkoråd
och skolråd.*

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 2, i anledning av väckta motioner om upphävande av bestämmelsen att den, som tillhör kyrkoförsamlings redovisningsskyldiga och avlönade betjante, ej kan vara ledamot i kyrkoråd eller skolråd.

Till konstitutionsutskottet hade hänvisats *dels* de likalydande motionerna i första kammaren nr 6 av herr *Eli Svänsson* och i andra kammaren nr 9 av herrar *Wagnsson* och *Paulsen*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Konungen hemställa, att — oaktat frågan om klockarinstitutionen i annat sammanhang kunde komma på riksdagens bord — punkten f) i § 24 av gällande kyrkostämmoförordning måtte strykas, *dels ock* motionen nr 19 i första kammaren av herr *Berge*, i vilken motion hemställts att riksdagen måtte besluta att § 24 f) skulle utgå ur förordningen om kyrkostämma samt kyrko- och skolråd.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Berge: Herr talman, mina herrar! I egenskap av motionär i denna fråga skall jag be att få säga några ord.

Det heter i domarreglerna att »för de skäl, som lagen haver med sig, gillas hon». Den lag, som det här i dag är fråga om, att »den, som tillhör kyrkoförsamlingens redovisningsskyldiga och avlönade betjante», ej kan vara ledamot av kyrko- eller skolråd, har länge ogillats i vida kretsar och ogillas alltmer och mer eftersom tiden lider, därför att för densamma ej finnas vägande skäl. En klockare och organist är icke på samma sätt som förr redovisningsskyldig för några medel, och därför bör han ej anses obehörig att vara ledamot av kyrko- och skolråd. De överklaganden av en sådan persons inval, som under de senare åren skett, ha aldrig haft sitt *egentliga* skäl i denna deras redovisningsskyldighet. Redovisningsskyldigheten är endast ett *formellt* skäl. Det ser man gång på gång. — Tack vare den omständigheten, att valet ej får laga kraft även om det ej överklagas inom 30 dagar, utan kan få överklagas och upphävas när som helst under den tid valet avser, så måste saken dryftas på allvar. Det har ofta hänt och hände senast år 1924 i min valkrets, att en klockare och organist, som i över 3 år varit ledamot av en församlings kyrko- och skolråd, blev av domkapitel och regeringsrätt förklarad obehörig på grund av stadgandet i kyrkostäm-

moförordningens 24 §, f). Herrarna torde observera, att han i detta fall i över 3 år varit ledamot av kyrko- och skolrådet. — Sådant åstadkommer bråk och bitterhet och det är icke redovisningsskyldigheten, som är det verkliga skälet för hans obehörighetsförklarande, utan skälet är i de allra flesta fall, att vederbörande blivit missaglig på grund av att han i någon fråga intagit en ställning, som ej varit sammanfallande med en viss persons eller ett visst partis mening. Då kan man på grund av detta stadgande om redovisningsskyldigheten få överklaga hans val, och man lyckas sålunda avlägsna den missaglige ur kyrko- och skolrådet tvärtemot majoritetens önskan. På det sättet begagnar man sig av kyrkostämmoförordningens 24 § f).

Nu har emellertid utskottet avslagit motionerna, både min och herr Svänssons, men det har verkligen givit ett erkännande åt det framförda förslaget, och därför bör man ju vara tacksam. Vidare säger utskottet, att frågan om klockares redovisningsskyldighet synes förtjäna en närmare undersökning. Det är med verklig tillfredsställelse man tager del av detta uttalande, och då må man väl kanske ha rätt att anse, att motionerna icke varit alldeles utan gagn.

Som tydligen ingenting mera är att vinna eller är att göra åt saken för denna gång, har jag, herr talman, intet yrkande att framställa.

Herr von Geijer: Herr greve och talman! Då den ärade talare, som sist hade ordet, icke gjorde något yrkande, skulle i och för sig kanske icke något bevarande av hans anförande vara erforderligt. Men jag skall ändå med herr grevens och talmannens tillstånd säga några ord.

Om jag rätt fattade den ärade motionären, som sist hade ordet, så uppehöll han sig strängt taget uteslutande vid klockarinstitutionen. Jag skall sålunda då också i denna min replik kanske uppehålla mig uteslutande vid denna, ehuru det annars ju vore en del saker att säga angående detta stadgandes sammanhang med liknande stadganden i övriga kommunalförfattningar.

Det är riktigt, som den siste ärade talaren säger, att upprepade prejudikat föreligga, varigenom en klockare och organist befunnits vara inhabil att sitta i kyrko- och skolråd. Det är alldeles riktigt, att det är kyrkostämmoförordningens 24 § f), som utgör detta hinder, men det är nu så, att lagar och författningar i allmänhet icke kunna ses alldeles fristående, utan sammanhänga med andra författningar. Bestämmelsen om klockares och organists inhabilitet bottnar i kyrkolagen i dess stadgande i kap. 24 § 32, som säger, att klockare skall vara församlingen lydiga, vilket stadgande har översatts, fullt riktigt, så, att för klockare kan utfärdas instruktioner och reglementen, i vissa fall gällande för ett helt stift. Det är icke så obetydliga saker, som på grund av dessa stadganden överlämnats åt klockaren på olika platser. Det är icke bara, såsom det angives i motionen, orgeln, han har om händer, som skulle sammanhänga med hans redovisningsskyldighet, utan han har stundom även hand om kollekterna och avgifterna för försäljning av platser på kyrkogårdarna. Han är ofta ledare av slöjdundervisning och har i denna sin egenskap anslagsmedel om händer. Det kan vara rätt avsevärda belopp, som på dylika sätt kunna lämnas åt en klockare. Det är påtagligt, att om man vill att redovisningsskyldighet ej skall utgöra inhabilitetsgrund, så går det an att stryka bort ifrågakarande bestämmelse, men då stöter man på de många analogier som finnas i övriga kommunala författningar; då få dessa också ändras och därför torde skäl saknas.

Utskottet delar motionärens mening att klockares redovisningsskyldighet ofta är så obetydlig, att denna ej borde utgöra hinder, men fristående vill ej utskottet taga frågan till behandling, så mycket mindre som denna sammanhängar med andra frågor, som redan äro under utredning. Vid sådant förhållande lär man, herr greve och talman, icke kunna annat än med hänvisning till vad kon-

*Ang.
valbarhet för
klockare m. fl.
till kyrkoråd
och skolråd.
(Forts.)*

Ang.
valbarhet för
klockare m. fl.
till kyrkoråd
och skolråd.

stitutionsutskottet yttrade år 1923, således så nyligen som för två år sedan, då en motion i precis samma syfte som denna förelåg, böra föreslå, att motionerna icke måtte till någon åtgärd föranleda. Jag ber att få yrka bifall till denna utskottets hemställan.

(Forts.)

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Om
upphävande
av spannmåls-
tullarna.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 5, i anledning av väckta motioner om upphävande av spannmålstullarna.

I en inom andra kammaren väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 2, hade herr *Herou* m. fl. hemställt, att riksdagen måtte besluta upphäva tullsatserna för samtliga de varuslag, som fölle under rubrikerna 74—79 b i gällande tulltaxa.

I en likaledes inom andra kammaren väckt och till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 157, hade herrar *Månsson* i Hageström och *Lövgren* i Nyborg hemställt, att riksdagen måtte

a) besluta upphäva tullsatserna å spannmål, omalen och malen, till följd varav rubrikerna 74—79 i tulltaxan skulle erhålla följande ändrade lydelse:

Spannmål:

Omalen:

74, råg, vete och korn, ävensom ärter och bönor, tjänliga till människoföda, fria.

75, havre, ävensom vicker, sojabönor samt andra ärter och bönor, ej till nästföregående rubrik hänförliga, fria.

76, malt, även krossat, fritt.

77, majs, fri.

78, andra slag, fria.

Malen:

79 a, gryn av havre, fria.

79 b, gryn, andra slag, mjöl, alla slag, ävensom mjöl av arrowrot och andra vegetabilier, ej till annan rubrik hänförliga, fria.

b) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att de under tulltaxans rubriker 74—79 b upptagna tullarna å omalen och malen spannmål måtte även för tiden från och med den 1 juli 1925 till innevarande års slut upphävas.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på återopade grunder hemställt, att motionerna II: 2 av herr *Herou* m. fl. och II: 157 av herrar *Månsson* i Hageström och *Lövgren* i Nyborg, om upphävande av spannmålstullarna, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits av, utom annan,

1) herrar *Månsson* i Hageström, *Lövgren* i Nyborg och *Olsson* i Gävle, vilka yrkat, att riksdagen måtte besluta att från och med 1 juli 1925 upphäva tullsatserna å spannmål, omalen och malen, till följd varav rubrikerna 74—79 i tulltaxan skulle erhålla följande ändrade lydelse:

Spannmål:

Omalen:

74, råg, vete och korn, ävensom ärter och bönor, tjänliga till människoföda, fria.

75, havre, ävensom vicker, sojabönor samt andra ärter och bönor, ej till nästföregående rubrik hänförliga, fria.

76, malt, även krossat, fritt.

77, majs, fri.

78, andra slag, fria.

Malen:

79 a, gryn av havre, fria.

79 b, gryn, andra slag, mjöl, alla slag, ävensom mjöl av arrowrot och andra vegetabilier, ej till annan rubrik hänförliga, fria.

2) herrar *Wohlin, Johan Nilsson* i Kristianstad, *Boman, Borell, Jönsson* i Boa, *Olsson* i Golvvastu, *Bengtsson* i Kullen och *Johansson* i Krogstorp, mot utskottets motivering.

Herr **Wohlin**: Herr talman! Till behandling föreligga nu tre bevillningsutskottets betänkanden i anledning av väckta motioner i frågor, som stå i samband med varandra, och jag får med herr talmannens tillstånd yttra mig om dem i ett sammanhang. Då jag jämte åtskilliga andra av bevillningsutskottets ledamöter reserverat mig mot motiveringen i det första betänkandet och i det tredje betänkandet yrkat bifall till där avhandlade motioner, föranleder detta mig att säga några ord. Jag förutskickar då, att beträffande det andra betänkandet i ordningen någon reservation från min sida icke föreligger och att sålunda detta betänkande icke föranleder något yttrande från detta håll. Anledningen härtill är, att utskottet i detta sitt utlåtande i möjligaste mån skjutit de principiella synpunkterna åt sidan och byggt sitt avslagsyrkande på de där framförda motionerna företrädesvis på vissa praktiska skäl, som sammanhånga med det statsfinansiella läget och som varit av sådan natur, att de kunnat samla så gott som alla utskottets ledamöter.

Vad nu angår den första frågan, nämligen den om en definitiv suspension av det tullskydd, som den svenska spannmålsodlingen sedan lång tid tillbaka ägt, så har, som kammarens ledamöter torde erinra sig, denna fråga tidigare här i riksdagen varit föremål för debatter. Jag skall i år ingalunda upptaga tiden med att återigen framföra de många synpunkter på vår spannmålsfråga, som brutits emot varandra under de gångna åren. Jag vill endast erinra om att man på vår sida, där man betraktar spannmålsodlingens vidmakthållande som en ytterst viktig nationalekonomisk fråga för vårt land, under glidttullprovisoriets dagar utslutande inriktade sig på att få glidttullarna mera effektiva än de voro och efter samma systems försvinnande sökt efter utvägar att få de nuvarande fasta tullsatserna å spannmål någorlunda effektiva för jordbrukarnas vidkommande. Såvitt jag kan erinra mig har, fränsett några enstaka strömotioner, någon allmän agrarprotektionistisk offensiv ingalunda under de senare åren framförts i svenska riksdagen utan önskningarna hava varit långt mera moderata och endast gått ut på att få det skydd, jordbruket åtnjuter, effektivt, ett så mycket mera berättigat önskemål som det skydd, andra näringar genom tullsystemet åtnjuta, i regel är ganska effektivt.

Bevillningsutskottets majoritet har emellertid i regel avstyrkt de sålunda framkomna yrkandena och har härvid ofta, bland annat, åberopat tull- och traktatkommitténs då pågående, ännu icke avslutade utredningar. Mot detta skäl skulle man visserligen från vår sida icke hava rest någon principiell invändning, därest sagda kommitté hade behandlat de aktuella tullfrågorna. Så har dock veterligen icke varit fallet och vi hava därför ansett det vara mindre praktiskt att, i en brytningstid sådan som den efter kriget med starkt fallande priser på jordbrukets produkter och disproportion mellan jordbruksprodukternas priser och priserna å jordbrukets nödvändighetsartiklar, bygga en motivering för avslag på

Om
upphävande
av spannmåls-
tullarna.
(Forts.)

*Om
upphävande
av spannmåls-
tullarna.*
(Forts.)

alla framkomna förslag om förbättring av jordbruksskyddets effektivitet på en utredning av väsentligen historisk karaktär. Emellertid har numera tull- och traktatkommittén avslutat sitt under så lång tid pågående arbete och i år, då denna fråga om spannmålstullarna återkommer, har bevillningsutskottets majoritet befunnit sig i ett i viss mån nytt läge, nämligen att denna gång kunna åberopa tull- och traktatkommitténs slutförda utredning. Man finner av utskottsmajoritetens motivering, att utskottsmajoriteten däri intagit ett ganska utförligt referat av tull- och traktatkommitténs majoritets synpunkter på en särskild, visserligen viktig, detalj av detta spörsmål, nämligen frågan om huruvida det skydd, som jordbruket åtnjuter genom jordbrukstullarna, kan anses större eller mindre än den belastning, som jordbruket röner genom tullarna på industrivaror. Jag vill om denna sak säga, att jag personligen håller för sannolikt, att det i viss mån förhåller sig så som tull- och traktatkommitténs majoritet har anfört, nämligen att jordbruket under nuvarande förhållanden totaliter sett, röner en något starkare belastning av tullarna på industrivaror än vad det har gagn av tullskyddet på jordbrukets produkter, framför allt av den grund, att den viktigaste bland jordbrukets skyddstullar, nämligen tullen på spannmål, under de senaste åren endast i ringa grad varit effektiv. Men om jag också personligen hyser denna uppfattning, så är jag dock icke beredd att på stående fot och utan att hava tagit ingående del av tull- och traktatkommitténs utredning underskriva det siffermässiga beviset för den ståndpunkt, som utskottsmajoriteten i sin motivering refererar, och jag förmodar, att andra ledamöter av bevillningsutskottet, som än mindre än jag deltagit i sagda kommittés arbete eller som alls icke deltagit däri, ännu mindre äro beredda att på frågans nuvarande stadium taga ståndpunkt till eller överhuvud taget yttra sig om detta speciella spörsmål i tull- och traktatkommitténs betänkande. Det invändes måhända, att utskottsmajoriteten endast refererar dessa tull- och traktatkommitténs synpunkter. Men läser man utskottets betänkande, så finner man dock att utskottet använder tull- och traktatkommitténs ståndpunkt som stöd för sin motivering, vilken sistnämnda är direkt anknuten till det nämnda referatet. Huvudanledningen till den reservation mot motiveringen, som jag anfört i det första betänkandet, är emellertid den, att i denna motivering saknas åtskilliga åtminstone för mig viktiga synpunkter, som jämväl borde hava anförts till stöd för det där framställda avslagsyrkandet. Jag nämner häribland exempelvis den betydelse, som detta skydd för vår viktigaste jordbruksproduktion måste anses i och för sig äga för denna produktions upprätthållande i framtiden i någorlunda omfattning till landets självförsörjning, och jag tänker jämväl på den menliga inverkan, som ett borttagande av denna tull skulle få på våra statsfinanser. Jag har alltså genom att underskriva den reservation mot motiveringen i första betänkandet, som här föreligger, främst velat giva uttryck åt den uppfattningen, att i denna motivering saknas åtskilliga viktiga synpunkter, som där borde ha framkommit, under det att den enda huvudsynpunkt, som där framföres, är en enligt min personliga tro visserligen riktig, men dock icke tillräckligt bestyrkt detalj i fråga om förhållandet mellan jordbrukets skydd och industriens skydd. Jag vill också säga, att själva slutorden i motiveringen till det första betänkandet i någon mån synas mig vara tendentiösa. Ingen kan misstaga sig på att bakom dessa slutord ligger ett påpekande från utskottsmajoritetens sida, att något definitivt borttagande av spannmålstullarna visserligen för närvarande ej kan komma i fråga, men att detta väl kan tänkas ske en gång i framtiden — och kanske ganska snart. När vi skrida till en allmän revision av vår tulltaxa, skriver utskottet, kan denna sak tagas under omprövning. Man behöver icke känna bevillningsutskottets majoritet närmare för att förstå, att bakom detta försiktigt valda uttryck »revision» icke ligger något krav på en objektiv och allsidig utredning, utan det ligger däri ett bestämt förord för en revision

i en viss bestämd riktning, nämligen mot nedskrivning eller borttagande av det tullskyddssystem, som för närvarande gäller för det svenska näringslivet. Därmed har jag alltså i korthet förklarat, varför jag jämte åtskilliga andra utskottsledamöter — jag förmodar, att dessa synpunkter i huvudsak delas av medreservanterna — reserverat mig mot motiveringen i första betänkandet, och jag har i den punkten icke något ytterligare att tillägga.

Förbigående det andra betänkandet, där jag förmodar att det egentliga meningsutbytet kommer att stå mellan andra ledamöter av kammaren, vill jag beträffande det tredje betänkandet i korthet säga, att frågan om utförselbevis för spannmål under flera riksdagar så utförligt debatterats i riksdagen, att jag kan avstå från att återigen upprepa mina tidigare utvecklade åsikter i denna fråga. Den enda anledningen till att jag berör detta ämne med några ord även denna gång ligger i det förhållandet, att enligt mångas uppfattning frågan om utförselbevis för spannmål i år möjligen icke vore på sin plats med hänsyn till de höga spannmålspris, som för närvarande råda, och den möjlighet att effektivt utnyttja tullskyddet på spannmål, som de svenska jordbrukarna för närvarande otvivelaktigt äga. Då icke desto mindre förslag framkommit om införande av utförselbevis under de nu rådande konjunkturen och jag jämte åtskilliga medreservanter ansett mig böra stödja detta förslag, vill jag uttryckligen betona, att vi vid detta ståndpunktstagande ingalunda velat bestrida, att de nu rådande prisförhållandena måste anses vara onormala och i viss mån hindrande för en eljest önskvärd prissänkning å det mjöl, den stora allmänheten konsumerar. Detta hava vi för övrigt också sagt i motiveringen i det andra betänkandet. Att förslaget om utförselbevis, trots dessa psykologiskt ofördelaktiga förhållanden, icke desto mindre i år framkommit, har naturligtvis uteslutande sin grund i den omständigheten, att man ingalunda kan förvänta, att de nu rådande förhållandena på spannmålsmarknaden komma att bestå jämväl i fortsättningen eller ens under instundande höst. Alla rapporter, som kommit utskottet till del, liksom alla de praktiska jordbrukarnas erfarenhet av den nu växande grödans utseende gå nämligen i den riktningen, dess bättre, att vi under kommande höst förmodligen, om inga ogynnsamma förhållanden komma emellan, ha att räkna med en god skörd, enligt mångas uppfattning t. o. m. med en utmärkt skörd. Likaså gå världsrapporterna i samma riktning, i det att världsutsikterna för vete under nästkommande sommar anses vara goda. Med hänsyn härtill kan man ju med skäl befara, att de svenska spannmålsodlarna under instundande höst komma att försättas i ungefärligen samma ställning, vari de varit försatta under några föregående år med riklig skörd och abnormt låga priser. Det är med tanke på denna nya situation i höst, olik den nuvarande, som detta förslag vid denna riksdag framkommit. Det bleve givetvis omöjligt att på den väg, som här föreslås, råda bot på spannmålsmarknadens befarade missförhållanden i nu anförda hänseende i höst, om man ej redan nu framförde ett sådant förslag som det föreliggande. Då motionärerna med stor öppenhet erkänt, att den nuvarande situationen ingalunda är dem obekant, och uteslutande hänvisat till den förutsedda abnorma situationen med riklig skörd och låga priser som motivering för sitt förslag, så förefaller mig detta förslag endast innebära, att man i tid vill beställa om sitt hus, och det borde därför stödjas av spannmålsodlingens vänner i riksdagen. Jag är visserligen medveten om att förslaget lika litet i år som föregående år, då det ju framfördes i form av en kungl. proposition, har någon utsikt att vinna majoritet vare sig i denna kammare eller hos riksdagen i dess helhet, men jag tror, att det hade varit ett förbiseende från de svenska spannmålsintressenternas sida, om de av detta förmodade läge inom riksdagen hade låtit avhålla sig från att framföra kravet på en i och för sig, med hänsyn till förändrade konjunkturen på spannmålsmarknaden, berättigad åtgärd.

Slutligen får jag endast ännu en gång erinra om, att denna anordning med

Om
upphävande
av spannmåls-
tullarna.
(Forts.)

Om
upphävande
av spannmåls-
tullarna.
(Forts.)

utförelsebevis icke i och för sig innebär någon protektionistisk anordning, utan uteslutande har till uppgift att låta jordbrukarna komma i åtnjutande av den tullsats, som för dem sedan länge är bestämd, i stället för att, såsom hittills ofta varit fallet, under höstar med rikliga utbud den förädlande industrien tagit jämväl en del av eller hela det för jordbrukarna avsedda tullskyddet. Om nu kammaren, som jag förmodar, kommer att avvisa detta förslag jämväl i år, återstår emellertid framför allt för regeringen att utfinna något annat medel, som under kommande höstar kan tillförsäkra jordbrukarna det tullskydd, som enligt svenska statsmakternas beslut är dem beskärt. Huruvida regeringen i stället för anordningen med utförelsebevis kan föreslå någon annan, i samma riktning verkande åtgärd, är mig icke bekant. Jag vill endast säga, att det förslag till trustlagstiftning, som, enligt vad tidningarna förmåla, är att förvänta till årets riksdag, givetvis kommer att från den sida, där jag står, med intresse mottagas och studeras, men jag förmodar att, hur det än kommer att gå med denna lagstiftning, så får densamma icke någon större betydelse för den nu föreliggande frågan. Här gäller det nämligen de uppköpspriser, som en viss industriorganisation betalar, och icke närmast de utförsäljningspriser, som samma organisation håller. Skulle icke heller denna eventuellt kommande trustlagstiftning kunna råda bot på de brister på spannmålsmarknaden, som jag påpekat, får man alltså se, om något ytterligare medel kan tänkas. Jag befarar, att något sådant blir svårt att uppleta. Jag tror därför att utförelsebevisen för spannmål med tiden skola vinna mera gehör i riksdagen.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att i fråga om det första föreliggande betänkandet få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Björnsson: Herr talman, mina herrar! Den föregående ärade talaren har givit uttryck åt sitt och sina medreservanterns missnöje med den motivering, som bevillningsutskottets majoritet lämnat för sin hemställan om avslag på motionerna angående definitivt upphävande av spannmålstullarna.

Det förhåller sig så, att bevillningsutskottet och i anslutning därtill riksdagen tidigare alltjämt tagit avstånd från liknande motioner med den motiveringen, att man icke under pågående utredning bör på en enstaka punkt rubba det nu gällande tullsystemet. Sedan sistlidna års riksdag fattade ett liknande beslut, har intet annat nytt inträffat än att tull- och traktatkommittén kommit fram med sitt arbetsresultat. Även om man såsom herr Wohlin icke anser sig kunna underskriva den siffermässiga bevisningen för det huvudresultat, till vilket tull- och traktatkommittén kommit, får man i alla fall anse så mycket vara klart, att det ej kan visas, att jordbruket är oproportionerligt gynnat av tullsystemet gentemot industrien, och under sådana förhållanden förefaller det mig obegripligt, hur en av jordbrukets varmaste vänner kan förklara sig missnöjd med att bevillningsutskottet anfört detta.

Missnöjet grunder sig naturligtvis i själva verket ytterst på något annat. Man hade velat ha en litet mer prunkande motivering för avslagsyrkandet. Man ville naturligtvis, att bevillningsutskottets majoritet om möjligt skulle lämna sin gamla ståndpunkt. Nu har herr Wohlin åberopat särskilt en synpunkt, som av bevillningsutskottet borde ha tagits med, nämligen den statsfinansiella. Det förhåller sig så, att våra spannmålstullar inbringa i medeltal varje år ungefär 10 miljoner kronor. I år är det ju betydligt mera på grund av den felslagna skörden. Det kan väl icke falla någon in att förklara, att det skulle vara omöjligt av statsfinansiella skäl för den svenska riksdagen att avskryta spannmålstullarna, när denna inkomstkälla ej representerar mer än ungefär 2 procent av samtliga statsutgifter. Jag vill erinra om att tullmedlen, som i sin helhet giva mer än tio gånger så mycket, och de direkta skatterna,

som giva ungefär lika mycket som tullmedlen, bortåt 150 miljoner kronor, naturligtvis äro så pass betydande, att en post på 10 miljoner kronor i och för sig ej kan vara av avgörande betydelse. Varför man då icke kan vara med om att för tillfället suspendera dessa tullar, gissar jag, att en senare talare kommer att litet mer utförligt motivera.

Jag fäste mig särskilt vid att den föregående ärade talaren ansåg, att det skulle ligga en viss dold tendens i vad bevillningsutskottets majoritet anförde i slutet av sitt betänkande. Jag kan icke utläsa en sådan och jag kan ej förstå, hur någon annan kan göra det heller. Vi säga ifrån, att vi icke vilja vara med om att taga bort spannmålstullarna annat än i samband med en allmän revision av tullsystemet, och vi ha icke på något sätt yttrat oss ens om tidpunkten, när en sådan revision bör igångsättas. Att det för övrigt ibland dem, som under-tecknat denna motivering, rått delade meningar om denna sak, torde väl utan vidare vara klart, men detta innebär ju ingen avsikt att inrymma någon dold mening i yttrandet.

Herr Wohlin uppehöll sig emellertid ej så mycket vid denna motivering, som fastmera vid bevillningsutskottets betänkande i anledning av motionerna om utförselbevis. Själva förutsättningen för utförselbevisen, nämligen att statsmakterna skulle garantera ett tullskydd, d. v. s. garantera effektiviteten av ett tullskydd, som en gång är givet, är icke alldeles riktig. Det förhåller sig väl inte på det sättet, att när statsmakterna ha beviljat ett tullskydd, de därmed ha sagt, att priset på spannmål inom landet skall vara minst så och så mycket högre än priset i grannlandet, som inte har något sådant tullskydd. Tullarna ha kommit till för att skydda mot den utländska konkurrensen, men naturligtvis inte för att skydda mot inhemsk konkurrens. Det är naturligtvis det förhållandet, att man särskilt på hösten har mycket större utbud av svensk spannmål än som svarar mot efterfrågan, som gör, att tullskyddet blir ineffektivt. Således själva förutsättningen för kravet på utförselbevis, om den grundar sig på statsmakternas beslut om införandet av ett skydd, är, såvitt jag förstår, obefintlig. Man har på goda grunder dessutom bestritt, att utförselbevisen verkligen skulle ge den avsedda effekten av rent tekniska skäl. Jag skall icke nu upptaga tiden med att upprepa de argument för och emot, som många gånger tidigare här i kammaren ha åberopats, utan vill endast säga, att för mig personligen står som ett av de allra viktigaste skälen mot utförselbevisen det förhållandet, att det skulle innebära en omläggning från rent defensiv karaktär hos vårt tullsystem till offensiv. Det skulle bli en åtgärd, som skulle te sig som en offensiv gentemot våra grannländer, särskilt Danmark. Det kan mot detta invändas, att det icke möter några som helst traktatpolitiska svårigheter. Det är naturligtvis alldeles riktigt, att Danmark inte kan väntas på något sätt börja något slags tullkrig mot Sverige, men jag tror, att även i tullpolitiken varar ärligheten långst.

Det har emellertid funnits en mycket stark, rent saklig förutsättning för kravet på utförselbevis, om man tänker på förhållandena, sådana de varit. Det förhåller sig ju så, att samtidigt som spannmålspriserna ha sjunkit betydligt under den allmänna prisnivån, ha våra skyddstullar i mycket hög grad blivit ineffektiva, inte blott på grund av den ökade inhemska odlingen, utan framför allt på grund av marknadsförhållandena i vårt land. Men dessa förutsättningar finnas inte längre — åtminstone inte i samma grad. Det är riktigt, att vi nu ha goda utsikter till att få en god skörd, men det är väl också riktigt, att den kvantitet spannmål, som står disponibel för världsmarknaden, inte beror enbart på antalet deciton, som skördas, på varje hektar, utan också på odlingsarealen, och jag tror även, att man kan utläsa en bestämd tendens till minskning av den brödsädesbesädda arealen i världen.

Det har varit så med alla världsmarknadens jordbruksprodukter, att de un-

Om
upphävande
av spannmåls-
tullarna.
(Forts.)

Om
upphävande
av spannmåls-
tullarna.
(Forts.)

der kriget och tiden närmast därefter stodo oerhört högt i pris. Jag kan påminna om priserna på bomull, socker och vete m. fl. Men de sjönko därefter mycket hastigt på grund av att förhållandena i de förut krigförande länderna mycket snabbt förändrades. De flesta av dessa varor ha nu stigit i pris igen och kommit upp i jämnhöjd med den allmänna prisnivån, men brödsäden har dröjt förhållandevis längst. Brödsädespriset befinner sig nu en god bit över den allmänna prisnivån, och jag tror inte, att det finns några verkligt avgörande skäl för att påstå, att man kan vänta en ändring i det förhållandet till hösten. Jag vågar naturligtvis inte bestämt yttra mig om utsikterna på spannmålsmarknaden, ty de nuvarande höga prisen betingas till större eller mindre del av börsmanövrer. När man har med sådana faktorer att göra, är det naturligtvis mycket svårt, om icke omöjligt, i varje fall för en svensk riksdagsman, som icke är särskilt förtrogen med sådana förhållanden, att våga profetera. Men skulle även priset bli lägre än nu, så återstår i alla fall dock en sak, som man inte får glömma att taga hänsyn till vid bedömandet av kravet på utförselbevis. Ett av de starkaste skälen för utförselbevis, som anförts var överhuvud taget det, att den svenska marknaden endast hade en köpare av svensk brödsäd, nämligen kvarntrusten. Det förhåller sig inte på det sättet längre. Här är konkurrens, ty kooperativa förbundet har ju tagit hand om en icke oväsentlig del av den svenska kvarnrörelsen, och redan detta förhållande synes mig betyda ganska mycket, då det gäller att taga ståndpunkt till frågan om utförselbevisen.

Det kan dessutom i detta sammanhang erinras om att Sveriges riksdag har fattat beslut om en anordning för belåning av spannmål, som skulle sätta lantbrukarna i stånd att bevara sin spannmål till en tidpunkt, då utbuden inte äro så stora på marknaden och därför ej så pristryckande som på hösten. Jag vågar icke spå något, huruvida det är möjligt för spannmålsbelåningen att få väsentlig betydelse i här ifrågavarande sak. Det har i varje fall hittills icke kunnat utrönas, att en enda lantbrukare har begagnat utvägen, men det kan hända, att detta belåningsinstitut så småningom kan utveckla sig så, att det kan ställa sig användbart för jordbrukarna.

Såvitt jag från min plats kunde uppfatta, åberopade herr Wohlin icke i år vårt lands ekonomiska försvarsberedskap som skäl för utförselbevis. Detta är ett skäl, som man hört mycket ofta och som även förekommit under bevillningsutskottets överläggningar om dessa spörsmål. Jag tror, att om man vill se på det skälet litet närmare, förhåller det sig snarare tvärtom på det sättet, att utförselbevisen skulle vara ägnade att minska Sveriges försvarsberedskap. I den mån utförselbevisen bli verksamma, skulle det ju betyda, att så och så mycket spannmål under hösten fördes utanför vårt land. Effekten blir kort och gott densamma, från denna speciella synpunkt åtminstone, som om man begränsade odlingen med den areal, på vilken den utförda spannmålen har vuxit. Under sådana förhållanden måste man väl säga sig, att utförselbevisen verka rakt emot syftet att öka den ekonomiska försvarsberedskapen. Anser man det verkligen vara osäkert med möjligheterna för vårt land att genom köp utifrån komplettera vad som behövs av brödsäd just i kritiska ögonblick — då bör man naturligtvis välja helt andra vägar än utförselbevisen. Då skall man i stället tänka sig något system med odlingspremier för odlingsareal, som går utöver den, på vilken jordbrukarna i regel odla brödsäd. Och det kan naturligtvis också sättas i fråga, huruvida man skall upptaga problemet om statlig spannmålslagring e. d. Allt detta är emellertid spörsmål, som man inte kan tänka sig att söka lösa i avslutning till en motion från en enskild riksdagsman, utan som kräver helt andra förberedelser än vad bevillningsutskottet på rak arm kan åstadkomma.

Ja, herr talman, jag tror därmed, att jag anført tillräckliga skäl såväl för att godkänna bevillningsutskottets motivering i det första betänkandet, varom de-

batten nu egentligen rör sig, som också för utskottsförslaget, vad beträffar utförelsebevisen, och jag ber således att få yrka bifall till utskottets förslag om avslag å de väckta motionerna om utförelsebevis.

*Om
upphävande
av spannmåls-
tullarna.*

(Forts.)

Herr Örne: Herr greve och talman, mina herrar! I motsats till en del av mina partikamrater har jag inte funnit anledning att föga någon reservation vid bevillningsutskottets hemställan i den nu föredragna punkten. Anledningen till mitt instämmande i både utskottets kläm och motivering framgår tydligt av motiveringen till motion 119, som kommer före här i nästa punkt på föredragningslistan. För min del har jag under mitt deltagande i utredningen av tullspörsmålen i tull- och traktatkommittén och sedan i bevillningsutskottet och riksdagen mer och mer kommit till den uppfattningen, att ett ensidigt upphävande av spannmålstullarna eller av industritullarna i större omfattning ej är tillrådligt med hänsyn till den belastning, som vardera av dessa näringar har att bära genom tullskyddet för den andra.

Jag har inte heller begärt ordet för att yttra mig angående den föredragna punkten utan om den, som kommer närmast efter. Alldenstund herr talmannen har medgivit, att vi samtidigt få yttra oss om samtliga tullmotioner, torde det vara lämpligast att göra det nu. I motionen nr 119, som har tillkommit genom mitt initiativ och till större delen även är författad av mig, hemställes det om provisorisk tullfrihet på spannmål under tiden intill den 1 augusti detta år. Bevillningsutskottet har avstyrkt motionen, och jag har ej reserverat mig mot detta avstyrkande. Denna ståndpunkt har på ett visst håll begagnats till häftiga angrepp, och motionären har till och med blivit kallad en förrädare för att han icke yrkat bifall till sin motion.

Till en början, herr talman, vill jag då framhålla, att utskottets motivering visar, att de förutsättningar, som lågo till grund för motionen, voro riktiga utom i ett hänsende. Spannmålspriserna ha, som alla känna till, stigit på ett nästan exempellöst sätt under de senaste månaderna. Jag har här satt upp en tabell för att åskådliggöra detta på enklaste sätt utan anförande av för många siffror. På denna tabell är inlagt priset enligt gällande marknadsnoteringar för de veteblandningar, som vanligtvis användas vid framställande av vetemjöl i de svenska kvarnarna. Den blandning, som här förekommer, består av svenskt vete, La Plata, Hard Winter och Manitoba. Tabellen utgår från priset den 15 oktober 1923 som basis och priset då har satts lika med 100. Kurvan visar, att spannmålspriset höll sig praktiskt taget oförändrat ända till den 1 juni 1924, då den häftiga prisstegring, varunder vi nu lida, började. Denna prisstegring förde mycket hastigt upp priset till indexsiffran 183. (Jag vill anmärka, att denna tabell rör sig med månadsgenomsnitt, och att kurvan därför förlöper tämligen jämnt. På slutet, där dagsnoteringar däremot äro införda, inträder ett mycket kraftigt hopp.) Kurvan uppnådde sålunda 183 den 1 februari 1925. Sedermera sjönk den till 173, men har änyo de sista dagarna gått upp till 177.

En så våldsam stegring av priset på det viktigaste av våra födoämnen måste helt naturligt påverka levnadskostnaderna både direkt och indirekt, direkt genom det ökade priset på spannmålsprodukterna och indirekt därigenom att priset på en så viktig artikel som spannmål, enligt min uppfattning åtminstone, inte kan undgå att utöva inflytande även på andra punkter i fråga om levnadskostnaderna.

Det torde för alla vara tämligen klart, att fastlåsandet av en hög prisnivå — genom lönernas anpassning efter höjda levnadskostnader — för samhället i sin helhet måste betraktas som ytterst ofördelaktigt. Förhållandena ligga just nu ingalunda gynnsamt till för de breda lagren i vårt land. Ännu har arbetarklassen inte hunnit ekonomiskt hämta sig efter den enastående arbets-

Om
upphävande
av spannmåls-
tullarna.

(Forts.)

löshet, som inträdde under det ekonomiska livets anpassning efter fredsförhållandena. Fortfarande kvarstår en ingalunda obetydlig arbetslöshet, och, vad värre är än den direkta arbetslösheten, nästan överallt gör sig för den uppväxande generationen gällande en betydande svårighet att få sysselsättning och inkomster.

Det fanns således mycket goda skäl att göra ett försök att hejda stegringen av brödspriset och priset på såväl mjöl som andra produkter av spannmål. Visserligen förbisågo motionärerna ingalunda, att vid övergången till tullfrihet liksom vid återinförandet av tull vid tullfrihetens slut stora svårigheter skulle uppstå. När det gällde att åstadkomma tullfrihet för en så kort tid och med syfte att verkligt motverka levnadskostnadernas stegring, kunde man inte, menar jag, undgå ett restitutionsförfarande, som omedelbart skulle frambringa den åträdde prisnivån, men ett sådant restitutionsförfarande visade sig, då man närmare diskuterade saken, vara synnerligen besvärligt att genomföra.

Dessa svårigheter skulle dock inte ha avskräckt mig från att yrka bifall till motionen, fastän de naturligtvis hade medfört ej obetydliga kostnader för statsverket, därest det inte hade visat sig, att en av de viktigare förutsättningarna för kravets genomförande inte längre förefanns. Den finansiella situationen, som enligt rykten vid riksdagens början och enligt vad man antog i pressen skulle vara minst sagt lysande, befanns nämligen, när finansdepartementet undersökte situationen samtidigt som bevillningsutskottet upptog till diskussion min motion, vara mycket sämre än någon trott. Endast ett överskott av 1 eller högst 2 miljoner beräknades föreligga, under det att man i kretsar, som ansågos initierade, hade trott på ett överskott på över 20 miljoner. För motionärerna var denna statsfinansernas ställning en stor överraskning. — Det inträffade visar, att budgeten måhända icke var beräknad med en tillräcklig marginal. Visserligen har mul- och klövsjukan tillkommit som en mycket kostsam faktor, men å andra sidan ha också spannmålstullarna på grund av den inhemska skördens knapphet förra året inbringat väsentligt mycket mer än vad man förutsatte, när budgeten gjordes upp. — För min del ansåg jag mig, då man måste räkna med ungefärligen 8 miljoner i minskade tullinkomster genom ett bifall till motionen och dessutom kanske 1 miljon i kostnader för genomförandet av förslaget, ej kunna taga ansvaret för ett bifall. Det måste enligt min uppfattning anses vara föga lämpligt att övervältra en sådan summa på nästa års stat. Genom ett bifall till motionen skulle man också ha hindrat en annars måhända möjlig *permanent* sänkning av de indirekta skatterna och dessutom bortskurit varje möjlighet att tänka på en samtidig sänkning av den direkta beskattningen. För de breda lagren är det naturligtvis mycket mer eftersträfvansvärt att få genomfört en bestående sänkning av beskattningen på nödvändighetsvaror än att erhålla en minskning under några månader, även om denna minskning skulle ha varit rätt så betydelsefull.

Med detta har jag förklarat anledningen till att jag inte kunnat reservera mig mot det slut, vartill bevillningsutskottet kommit i sitt utlåtande angående min motion.

Till slut vill jag beträffande den förste ärade talarens försvar för tanken på utförselbevis säga, att just den nuvarande situationen synes mig vara det allra kraftigaste argumentet mot just den tanke, som man från den talarens håll gått in för. I höstas, innan man ännu kunde överskåda, huru världsskörden skulle utfalla, skulle, därest vi haft utförselbevis, sannolikt en ganska stark export av svensk spannmål ha ägt rum, och jag behöver icke, herr förste vice talman, gå närmare in på vilket resultat detta skulle ha medfört såväl i ekonomiskt avseende som med hänsyn till den allmänna opinionen i landet. Det är troligt, att regeringen skulle ha sett sig föranlåten att avskära utförselbevisens tillämpning genom ett exportförbud. När man kan råka ut för sådana

förhållanden genom att införa denna av motionärens parti efterträdda institution. kan jag icke se annat än att detta utgör ett ganska starkt argument mot hela anordningen.

Om
upphävande
av spannmåls-
tullarna.

(Forts.)

Herr Winberg: Herr talman! Det är tur att man vant sig vid åtskilliga övrraskningar inom den svenska riksdagen och inte minst i fråga om en del av dess utskott. Annars skulle man kanske ha blivit litet chockerad över vad som här inträffat rörande bevillningsutskottets nu föreliggande utlåtanden. Det börjar emellertid bli, så att säga, det normala tillvägagångssättet, att *principiella frihandlare* konsekvent avstyrka varje försök att praktisera frihandel, att *principiella förbudsvänner* alltid avstyrka varje försök att praktisera förbudsprinciperna, och naturligtvis äro *de principiella republikanerna* alltid med om att avstyrka allting, som avser att realisera den republikanska principen! I det avseendet är det således inte någon alldeles ny övrraskning. Däremot är det litet mera ovanligt, att utskottsledamöterna själva äro med om att avliva sina egna foster, ett tillvägagångssätt, som tyvärr ännu inte i den svenska lagstiftningen är belagt med straff, när det gäller *politiska foster*, men som egentligen borde vara det. Det är därför inte så underligt, att den föregående talarens förklaring, varför han hade intagit denna sin ståndpunkt, föreföll minst sagt ganska ansträngd. Han beklagade sig också över, att han var utsatt för en hel del anfall, men det är ju alltid så, att när man gör dumheter, är det självklart, att man också får stå för följderna.

Beträffande den sak, som nu här är fråga om, skulle det visserligen vara intressant att kanske först erinra om, att under föregående års valstrid det inte var så ovanligt, att man i den socialdemokratiska pressen fick läsa t. ex., att liberalerna alltid äro hycklare. De säga sig nämligen vara frihandelsvänner, men äro i alla fall trots detta alltid med om att yrka avslag på varje försök att praktisera frihandel och ofta med om att införa nya tullar. Nu tycker jag, att det skall bli litet svårt i fortsättningen och vid en eventuellt kommande valrörelse att använda det där argumentet — åtminstone från det nuvarande regeringspartiets sida. Jag måste beklaga, att inte tid och omständigheter medgivit mig att litet bättre förbereda mig för att kunna praktisera den metod, som den nuvarande krigsministern sade sig vilja använda gentemot en politisk antagonist för några år sedan. Han förklarade sig nämligen ämna steka nämnda person »i hans egna frasers fett». Det skulle vara ett alldeles ypperligt tillfälle att samla en hel mängd fraser beträffande regeringspartiets ställning till frihandels- och tullfrågor under de gångna åren, och jag är övertygad om att det skulle vara tillräckligt för att steka inte bara bevillningsutskottets socialdemokratiska ledamöter utan kanske även hela det socialdemokratiska partiet — utan att det behövde bli »vidbränt». Tid och möjligheter medgiva emellertid inte, att jag så synnerligen noga ingår härpå.

Nu har man här beträffande den nu föredragna punkten och vad som där yrkas med anledning av motionerna om upphävandet av spannmålstullarna huvudsakligen använt två argument för att visa, att det är omöjligt att tillmötesgå kravet. Man har först hänvisat till det oupplösliga sambandet mellan industri- och spannmålstullar och sagt, att det skulle vara en orättvisa mot jordbrukarna, om man t. ex. skulle upphäva spannmålstullarna och låta jordbrukarna bära tungan av industritullarna, utan att de själva i gengäld fingo den nytta, som spannmålstullarna innebära. Nu är det emellertid härvidlag som i en hel mängd andra fall, att man blandar ihop saker, som inte höra ihop. Då man talar om att den *jordbrukande befolkningen* — bondeklassen eller vad vi nu skola kalla hela den folkklass, som sysslar med eller ägnar sig åt jordbruk — har nytta av spannmålstullarna, så veta vi ju alla, att det är oerhört överdrivet i verkligheten och alldeles särskilt under nuvarande förhållanden. Det är en

Om
upphävande
av spannmåls-
tullarna.
(Forts.)

mycket ringa del av den jordbrukande befolkningen med undantag av storbönder, jordagrärer och lantpatroner — i Skåne och Östergötland huvudsakligen — som under nuvarande förhållanden kan sägas ha nytta av spannmålstullarna. Den övervägande delen däremot av jordbrukarna, åtminstone till antalet, har absolut inte någon nytta av spannmålstullarna, eftersom de inte ha något att sälja. Dessa argument äro riktiga endast, om man med den jordbrukande befolkningen huvudsakligen menar storbönder, jordagrärer eller lantpatroner, men icke talar om den jordbrukande befolkningen i sin helhet.

Så har man kommit med ett annat argument, nämligen det statsfinansiella läget, och det var, såvitt jag kunde fatta, avgörande för den närmast föregående talarens ståndpunktstagande till frågan om en tillfällig suspension av spannmålstullarna. Jag skall naturligtvis icke nu närmare ingå på den frågan. Jag har icke pejlat det statsfinansiella läget, så jag vet icke precis, hur det ligger till, och det förefaller mig t. o. m., som om de, som åberopat detta argument, icke skulle vara så alldeles säkra i den punkten heller, ty om den saken har det diskuterats mycket i tidningspressen och överallt annorstädes, men något bestämt grepp därpå har man icke fått. Den saken lämnar jag alltså åt sidan. Den är icke avgörande. I och med det man sagt, att den *finansiella* sidan av saken varit den avgörande, har man gått in för vad som man tidigare ansett aldrig borde ifrågakomma under normala förhållanden, åtminstone från de principiella frihandelsvännernas sida, d. v. s. låta dessa tullar, som egentligen äro avsedda som *skyddstullar*, få karaktär av *finanstullar*. Har man tagit det steget och ställt sig på den ståndpunkten, då har man också tagit ytterligare ett steg på vägen att avlägsna sig ifrån vad som borde vara vägledande åtminstone för arbetarrepresentanter. Beträffande vad som egentligen skulle ske eller hur denna sak skulle verka under de exceptionella förhållanden, varunder vi nu leva, behöver jag bara erinra om vad den föregående talaren var inne på, nämligen de abnorma, hastigt uppspringande priserna på spannmål under senare tid. Det framgår ju av statistiken på det området, att prisökningen från juni 1924 till januari 1925 är för vete t. ex. 10, 20—30 kronor pr 100 kg. och i fråga om råg 16,70 till 29 kronor för samma kvantitet. Sålunda ett alldeles oerhört uppspringande av priserna! Häremot kan det naturligtvis invändas, att denna avsevärda prishöjning icke är *enbart* beroende på tullen utan, alldeles självklart, beror den också på andra omständigheter, dels att det varit missväxt här i vårt land och dels därpå att världstillgången på spannmålen blivit mindre; men det är ju självklart, att om man medger, att det är icke tullarna ensamma, som föranlett denna prisökning, så måste det förefalla ännu mera abnormt, att under en tidsperiod, när prisen på sådana nödvändighetsvaror springa upp i hastigt tempo, ändå låta denna extra beskattning av den fattiga konsumerande allmänheten fortgå, och så motivera detta med att det är nödvändigt ur synpunkten av *det statsfinansiella läget*. Det är detta, som måste förefalla mig — och jag är alldeles övertygad även en stor del av Sveriges folk — vara ett ganska egendomligt sätt att praktisera den ofta proklamerade ståndpunkten i frågan, att så fort som vänstern kommer till makten i detta land, skall det förhatliga tullsystemet, som vi hela tiden energiskt bekämpat, ha sett sina sista dagar. Nu kan man icke ens vara med om t. ex. en *tillfällig suspension under rent abnorma förhållanden*, abnorma i dubbelt avseende, dels därför att prisen stegras på nödvändighetsvarorna, dels därför att en stor del av de arbetande och fattiga befolkningslagren leva för närvarande på en standard, som ibland står något över och ibland under svältgränsen. Ändå kan man icke vara med om en tillfällig suspension, som skulle tillfälligt lätta trycket! Man kan icke ens vara med därom, oaktat man själv för fem veckor sedan motionerat därom.

Det skulle också i detta sammanhang kunna vara skäl att erinra om en sak.

som vi visserligen kanske alla veta, men som det icke skulle skada att peka på, och det är, att när man talar om spannmålstullarnas betydelse för den jordbrukande befolkningen, skall man också, såsom jag förut pekat på, se på vad begreppet »den jordbrukande befolkningen» i detta sammanhang verkligen är. Man bör också ihågkomma en annan sak, som framgått under den gångna tiden, icke minst under den senaste tiden, och det är frågan om vilken del det är av de förhöjda priserna, som stannar i de stora kvarnbolagens och kvarntrustens händer. Man har t. ex. talat därom t. o. m. i regeringsorganet, att ett bolag, några mil från Stockholm, har under den gångna tiden haft ganska lysande affärer och att av statistiken framgår, att under den tid det existerat har det haft en nettobehållning i genomsnitt per år av 43 procent av det inbetalda aktiekapitalet. Av denna nettobehållning har visserligen icke mer än i medeltal 23 procent utdelats till aktieägarna, d. v. s. 23 procent av det verkligen inbetalade kapitalet. Men redan detta är en ganska vacker siffra. Det andra har använts till utdelande av gratisaktier, utvidgande av affären o. s. v. När man ser allt detta, får man säga sig, att man skall vara en ganska ovanligt funtad frihandlare för att intaga den ståndpunkten, som dessa märkliga företeelser i den svenska riksdagen alltjämt göra i den fråga, som här föreligger, nämligen i fråga om tullsystemets vara eller icke vara, och alldeles särskilt när det, som fallit är i den punkt, som närmast härefter kommer att föredragas, bara är fråga om en tillfällig lättnad i trycket på den konsumerande befolkningen. Hur mycket har icke skrivits, huru många utredningar hava icke gjorts, icke minst inom det socialdemokratiska partiet, över huru ohyggligt orättvist dessa tunga spannmålstullar verka? Dels är det så, att den fattiga och arbetande befolkningen i allmänhet konsumerar och måste konsumera mera av denna nödvändighetsvara per individ än de mera burgna befolkningslagren, och dels är det tyvärr så bland dessa befolkningslager, att medlemsantalet i familjen är i medeltal högre än i de andra samhällslagren. Det drabbar således dubbelt orättvist. Allt detta är icke tillräckligt skäl för våra »principiella frihandlare» att göra något åt saken! Herr talman! Det skall icke falla mig ett ögonblick in att tro, att jag skulle kunna omvända dessa synnerligen kunniga och dugliga karlar, som sitta i bevillningsutskottet och nu kommit till den ståndpunkten, att de icke skola göra något alls i denna fråga. Det må bli deras sak, men jag har all anledning att här göra det tillkännagivandet, att jag icke kan vara med om en så hastig fart i utförsbacken, utan jag är i detta fall litet konservativ och står kvar på den gamla uppfattningen, att tullsystemet är något, som måste avskaffas så fort som det är möjligt. Och är det icke möjligt att avskaffa det i dess helhet, så finnes det nu alldeles speciell anledning att åtminstone, om också blott tillfälligt, lätta det oerhörda tryck, som detta system lägger på den arbetande och konsumerande allmänheten i dessa dagar. Jag kan så mycket hellre göra det, som jag till min glädje erfar, att det även finnes socialdemokrater, som gått in på den principen och även i den punkten, som föredragits här, ha reserverat sig.

Herr talman, jag ber därför att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den reservation, som vid utskottsutlåtandet är fogad av herr Månsson i Hagaström m. fl.

Herr Björkman: Herr talman! Jag får bekänna, att jag har synnerligen stora sympatier för de motioner utav herr Månsson i Hagaström och herr Lövgren i Nyborg, som just nu behandlas. Jag var nämligen med på den tiden, då dessa tullar i slutet på 1880-talet infördes, och jag hörde till dem, som gjorde allt vad som i deras krafter stod för att bekämpa dessa tullars införande. Ingenting har sedan, herr talman, inträffat, som givit mig anledning att principiellt ändra mening, men då jag instämt i utskottsmajoritetens avslagsyrkande, så är det främst utav det skäl, som också i utskottets motivering anförts, att av-

Om
upphävande
av spannmåls-
tullarna,
(Forts.)

Om
upphävande
av spannmåls-
tullarna.

(Forts.)

skaffandet av jordbrukstullarna nu utan reglering av de industritullar, som senare följde, skulle i åtskilliga fall innebära en orättvisa.

Med anledning av den senaste talarens anförande vill jag säga, att jag icke är hågad att när som helst och under vilka omständigheter som helst införa ett rusdrycksförbud i landet, och jag är icke heller hågad för att under alla förhållanden blint driva min frihandelsprincip. Här talades under förbudsdebatten i lördags om det psykologiska ögonblicket. Jag är icke säker på att detta psykologiska ögonblick föreligger just nu, och jag tror därför, herr talman, att jag, ehuru principiell motståndare till livsmedelstullarna, icke begär något politiskt självmord, om jag nu yrkar bifall till utskottets utlåtande.

Herr Nilsson, Alexander: Herr greve och talman! Föreliggande motion med förslag till förordning angående utförselbevis för råg och vete är ju ingen nyhet, utan har prövats vid senaste riksdagen 1924, då densamma genom en kungl. proposition framlades. För att icke upprepa vad som redan då sades vill jag endast tillägga några ord.

Beträffande första frågan, frågan om spannmålstullarnas slopande, kan den helt enkelt tillskrivas dem, som begärt deras avskaffande för att få frihandeln införd. Utav den utredning, som pågått och som fortfarande kanske mångestades pågår, har det framkommit, att på grund av tullskyddet lantbruket ger mera i tull till industrien än vad det erhåller i gengäld från industrien. Om vi låta bli att räkna med de allra största jordbrukarna i södra Sverige, varför skulle lantbruket ställas som ett styvbarn och varför skulle det arbeta utan gengäld? Ja, det är känt och erkänt här i kammaren i år liksom i fjol, att lantbrukarna arbeta under mycket tryckta förhållanden. Så borde det icke vara. Jag lämnar därför den frågan å sido, men jag kommer till nästa, där det begäres tullarnas upphävande på kortare tid. Vartill skulle detta leda, om icke just dit, att den upphandlande parten, den svenska kvarntrusten, köparen av vår spannmål, skulle importera så kolossala mängder spannmål, att även nästa års skörd från det svenska jordbruket icke vore behövlig. Priserna på spannmålsmarknaden äro icke för närvarande, särskilt vad brödsädespannmålen beträffar, så låga, att vi klaga däröver. Det är uttryckligen framhållet såväl i motionen som av en talare här. Låt oss se tiden något längre fram, då vi få en riklig skörd! Om utbuden på hösten börja överstiga vad köparna vilja taga emot, då kommer genast den nedsättning, som vi väntat, med mycket lägre pris, men det är icke nog. Utan svaret blir som vanligt från köparna, att vi hava intet behov av eder spannmål för tillfället, ty den utländska importerade säden är bättre, och det finnes så riklig tillgång därav, att vi icke taga emot den svenska. Just därför ha vi framlagt vår motion med begäran om utförselbevis för att i någon mån kunna uppbära den vinst, som hittills tillkommit kvarntrusten, genom att de hållit prisen så höga, men vi få betalt till underpris i fråga om den svenska brödsäden. Om vi skulle se något längre fram, kunna vi då icke möjligen tänka oss, att brödsädesodlingen i Sveriges land skulle gå bort, så att ingen brödspannmål odlades? Vi behöva endast titta på några siffror, som varit tillgängliga i år. Dessa siffror visa, att år 1923 var en areal av 147,000 har besädd med vete. År 1924 hade den nedgått till 130,000 har. Alltså 17,000 har mindre i Sverige än året förut. Nu vill jag icke tillskriva, att detta skett allenast till följd av de dåliga priserna och den dåliga konjunkturen på spannmålsmarknaden. Nej, en del beror nog säkerligen på att hösten år 1923 var det mycket svårt att få utsädet i jorden, och därför minskades nog den besädda skördearealen. När vi härmed jämföra år 1922, som under de fem till sex sist gångna åren är ett av dem, varunder den besädda arealen varit minst, så stanna vi inför en siffra av 144,000 har, och denna siffra överstiger 1924 års siffra med blott 14,000 har. Alltså någon nedsättning har det blivit i fråga om vetet. Men övergå vi till

de andra slagen av brödsäd, så finna vi, att enligt kvarnindustriens utsago och enligt svenska folkets allmänna uttalande är den svenska rågen bättre än den utländska, men i fråga om råg visar den besädda arealen större tillbakagång. År 1923 voro 352,000 har besädda och år 1924 endast 265,000 har eller en nedgång med 87,000 har. Ja, vilja vi jämföra samma siffror, som jag nämnt förut för år 1922 och nu på hösten 1924 beträffande den besädda arealen, hava vi även här en nedgång av 37,000 hektar. Rågodlingen kommer säkerligen att allt mer och mer nedläggas, om icke producenterna få det pris, som dem rätteligen bör tillkomma. Som jag förut nämnt, har icke den svenska rågen på något sätt haft ett dåligt namn om sig, utan tvärtom. Jag menar, att om vi få utförselbevis, kommer den svenska rågodlingen såväl som veteodlingen att alltså stegras. Det kan möjligen hända en gång, att om missväxt inträffar här i landet och i de exporterande länderna (som nu exportera till oss), komma priserna att höjas alldeles kolossalt. Ja, vi se, huru under det gångna året den lilla missväxten har verkat. Andra förhållanden kunna också förorsaka, att vi då icke få hit den utländska spannmålen just på den tid vi vilja hava den. Det är just då, som den svenska brödsäden har sin stora nytta och stödjer det svenska folket, men är det så, att det svenska folket gått så långt i sin välmåga och dess höga levnadsstandard för närvarande medfört, att man icke vill äta bröd, bakat av svenskt mjöl, så tycka vi lantbrukare dock, att vi åtminstone inte ha begärt för mycket, då vi begära att, om vi odla brödspannmål, få den hjälp genom exportlicenser, som vi äro i behov av.

Ja, här har nu talats om från olika håll, hur obefogad vår anhållan om dessa utförselbevis är. Herr Örne ville påstå, att om utförselbevisen hade varit i höstas, skulle en stor del av den svenska spannmålen ha gått över till utlandet, och vi skulle därigenom nu fått importera mycket mera spannmål och kanske därigenom ännu mera ha fördyrat brödet. Jag tror tvärtom. Om utförselbevisen hade varit redan i höstas, så tror jag icke, att den svenska spannmålen skulle ha gått över till utlandet så mycket. Jag tror ej heller, att den framdeles skulle lämna landet i så hög grad, som många ha tänkt sig. Nej, vi vilja endast göra vår säd något mera begärlig för uppköparna för att förmå kvarntrusten att inköpa i tid den svenska spannmålen till lagring för kommande behov. Mången säger kanske, att nu kom jag in på lagringen, och lagringen kan verkställas av lantmännen själva genom de lån, som nu kunna erhållas på spannmåls-lager. Ja, de lån, som kunna erhållas på spannmåls-lagren, äro ännu icke prövade, och ännu kan man icke uttala sig om deras nytta, men ett är dock säkert, och det är att komma de att belånas, blir bonden än ytterligare skuldsatt, och då lånet förfaller, måste jordbrukaren i många fall tvångsförsälja spannmålen. Herr Winberg hjälpte mig direkt, när han talade om, att kvarnbolagen eller åtminstone ett kvarnbolag som han kände till hade haft en nettobehållning i genomsnitt per år av 43 % av det inbetalda aktiekapitalet. Ja, det är just där vinsterna ligga! Jag vill påpeka, att om utförselbevis infördes, skulle kvarnarna få köpa litet mera svenskt spannmål till något höjda pris. Sedan påstod herr Winberg emellertid, att det var endast de större jorddrottarna och de allra största jordbrukarna, som skulle få någon fördel av utförselbevis å spannmål. Däröfver har jag en rakt motsatt åsikt. Det finns nästan ingen lantbrukare, som icke sår för eget husbehov och i beräkning att få någon säd över att sälja, ty som alla veta, är det mycket svårt att beräkna det ena året vad man skall få skörda det andra, och lika svårt är det att göra en beräkning öfver, huru mycket jag behöver att så. Skall den svenska bonden därför så till sin självförsörjning, måste han också beräkna något till avsalu, och ifrån den utgångspunkten menar jag, att det är ingen, som gör en så liten beräkning, utan nog söker att få det så ställt, att det vid en normal skörd blir något öfver till försäljning, och så fort man får sälja brödsäd, har man ju redan nytta av utförselbevisen.

Om
upphävande
av spannmåls-
tullarna.
(Forts.)

Om
upphävande
av spannmåls-
tullarna.

(Forts.)

Vore jordbruket så ställt som andra industrier, så att när vi hade dåliga år och stora motgångar, vi kunde smörja in våra maskiner och stänga till dörrarna och låta allt stå stilla, då kanske det bleve mera tydligt, att vi skulle låta udda vara jämnt. Nu äro förhållandena sådana, att vi inte kunna göra detta. Vi ha levande inventarier, som skola skötas och födas år efter år. Ja, vi kunna inte låta åkerjorden, den hårdbrukade jorden, som vi just fått i hög kultur, ligga i lägervall, så att ogräset växer därpå och det blir en jaktmark. Vi kunna inte ta det ena året på ett sätt och det andra året på ett annat sätt, ty då skulle det genast bliva så dåliga varor, att de svenska kvarnarna skulle ha rätt att säga, att spannmålen icke dög. Därför är det som underhållet av vårt lantbruk ligger oss mest om hjärtat. För att kunna hålla det i den höga kultur, som vi nu ha det, och för att frambringa de skördar, som vi kunna därav få — min önskan är ju, att vi skola kunna frambringa ännu högre skördar med en högre kultur på vår jord — vill jag anhålla om bifall till motionen om utförelsebevis.

Herr **Heyman**: Herr talman! Gentemot herr Winberg skulle jag vilja invända, att det för herr Winbergs del är en egendomlig ödets ironi, att det just är agrarförhållandena i Ryssland, som i hög grad åstadkommit den nuvarande situationen på spannmålsmarknaden. Ryssland var tidigare ett starkt spannmålsexporterande land, men numera föreligger där ett mycket stort importbehov. — Detta täckes också i den mån, som betalningsmedel finnas, och denna omständighet medverkar också till, att världsmarknadens knapphet på spannmål än mera skärpes. — Utvecklingen i Ryssland synes sålunda tala för, att det skulle vara förenat med avsevärda risker, om man här i landet skulle släppa lös herr Winberg som statskonsulent för det svenska jordbruket. Det bleve säkerligen liksom i Ryssland minskad brödranson, ingenting annat.

Frågan om spannmålstullarnas permanenta slopande eller suspendering på viss tid har givetvis blivit aktuell på grund av de rådande höga spannmålspriserna. — Med avseende på dessa vill emellertid jag invända, att jordbrukets produkter i allmänhet vid fredskrisens inträdande slögo djupt igenom den allmänna prisnivån för andra varor. I särskilt hög grad var detta fallet med spannmålsprisen. Spannmålsprisen ha under en följd av år icke tillnärmelsevis varit i paritet med de pris, som betingats för produktionsmedel och för nödvändig arbetskraft. Detta ogynnsamma förhållande har givetvis också varit huvudorsaken till jordbrukets synnerligen prekära läge.

Vad som nu inträffat är i stort sett intet annat, än att spannmålsprisen alldeles tillfälligtvis efter flera års väntan vuxit in i den allmänna prisnivån. Herr Björnsson påstod visserligen, att de vuxit däröver, men detta överensstämmer knappast med verkliga förhållandet.

Inför denna lika berättigade som ovanliga företeelse reagerar man nu i häpenheten på en del håll mycket starkt. Företeelsen hade givetvis också varit ägnad att kraftigt medverka till att hjälpa jordbruket upp ur svårigheterna, därest också en normal skörd förelegat. Något så lyckligt har emellertid icke inträffat. — Fjölårets skörd utföll så gott som över hela världen under medelmåttan. Vad vårt land vidkommer har det av vete skördats endast en tredjedel och av råg knappast hälften mot det normala. Produktionskostnaderna bli emellertid lika stora, åtminstone praktiskt taget lika stora, vare sig hel eller halv skörd föreligger. Rådande spannmålspriser, huru höga de nu än må vara, hava sålunda på sin höjd åstadkommit, att produktionskostnadsökningen täckt skördeförlusten. Något mera har icke inträffat. Rådande spannmålspriser hava sålunda icke åstadkommit någon absolut förbättring i jordbrukets läge utan på sin högsta höjd förebyggt en ytterligare försämring i detta. — Vid halv skörd

med fjolårets pris hade spannmålsodlingen för jordbruket blivit fullständigt ruinerande.

De av riksdagen bestämda spannmålstullarna äro ju avsedda att i någon mån neutralisera skillnaden mellan svenska och utländska produktionskostnader. Vid en någorlunda ensartad världsskörd — den må nu vara stor eller liten — upphör givetvis detta jämviktsläge, därest man nu skulle taga bort tullsatserna. Skulle någonting sådant ske, är det alldeles självklart, att då måste också industritullarna försvinna, men då frågar jag: Är svenska staten så rik, att den utan vidare kan pensionera halva befolkningen? Ty detta måste givetvis ske, därest man låter såväl jordbruket som industrien gå till spillo.

Hade skörden här hemma varit god men dålig i övriga delar av världen och hade jordbruket detta till trots fullt ut profiterat på gällande tullsatter, hade ju möjligen anledning till missnöje kunnat föreligga, men som situationen nu är eller att skörden här hemma på grund av ogynnsam väderlek blivit än klenare än i övriga delar av världen, varvid tillgång och efterfrågan på fullt naturligt sätt fått reglera priserna, kan jag icke finna, att det föreligger minsta anledning till missnöje.

Herr Winbergs gamla selbrutna käpphäst fick som vanligt ett rapp i påståendet, att spannmålsodlingen endast vore en de stora jordbrukens sak, det var, sade han, en storböndernas och bondpatronernas sak. Är nu detta verkliga fallet — påståendet får fortfarande helt och hållet stå för herr Winbergs egen räkning — så har emellertid herr Winberg all anledning att vara synnerligen snäll mot och rädd om samma bondpatroner, ty i annat fall, herr Winberg, går det ju som i Ryssland: folket får svälta, då bröd såsom känt oundgängligen kräves för livsuppehållet.

Herr Winberg ville a priori hava lägre spannmålspriser för arbetarnas skull. Ett undantag från denna regel, herr Winberg, får väl ändå göras för lantarbetarna, ty deras löner äro intimt beroende av någorlunda nöjaktiga spannmålspriser. Lantarbetarnas löner äro i detta ögonblick icke i paritet med de löner, som betalas inom industrien eller vid kommunikationsverken. De kunna tyvärr icke vara det på grund av jordbrukets synnerligen betryckta läge. Enda sättet att hjälpa upp lantarbetarnas löner är därför att bereda jordbruket bättre existensmöjligheter, men herr Winbergs tankegång till förbättring i detta avseende leder åt rakt motsatt håll.

Herr Winberg var också inne på det, som jag förut berört, nämligen att endast de stora jordbrukarna hade gagn av tullskyddet. Herr Herou, som är motionär, säger samma sak, ty han säger, att av 380,800 jordbruk hava 275,000 brist på tullskyddad spannmål. Detta är, vågar jag påstå, en halv sanning med mycket stor modifikation. I dessa 275,000 jordbruk återfinnas nämligen för det första cirka 50,000 jordbruk, som endast hava en areal av 1 à 2 hektar. Det är fullständigt oriktigt att i sammanhanget summera dessa till självständiga jordbruk. På gårdar om 1 à 2 hektar utgör själva jordbruket en binäring av underordnad betydelse. Huvudnäringen måste vid sådana sökas inom annan näring. Vidare är det oriktigt att hänföra alla jordbruk mellan 5—10 hektar till sådana, som hava brist på tullskyddad spannmål. För vad södra och mellersta Sverige vidkommer, torde tvärtom motsatta förhållandet vara det verkliga. — Till sist är det också oriktigt att hänföra alla jordbruk i norra Sverige till sådana, som hava brist på brödsäd. — Rätta förhållandet torde nog vara, att i såväl södra som mellersta Norrland finns det ett betydande antal jordbruk, som icke allenast äga brödsäd till självhushållet utan även till saluöverskott.

Om herr Winberg tar behörig hänsyn till dessa korrigeringar, blir facit den, att det här i landet finns flera jordbruk, som hava saluöverskott på brödsäd än motsatsen. I övrigt, herr Winberg, äro väl spannmålstullarna till för att skyd-

Om
upphävande
av spannmåls-
tullarna.
(Forts.)

Om
upphävande
av spannmåls-
tullarna.

(Forts.)

da spannmålsodlingen och ej för att skydda sådana intressen, som närmast sammanfalla med konsumentintressena.

Herr Örne: Herr förste vice talman! Jag ber om ursäkt för att jag ännu ett ögonblick tar kammarens tid i anspråk, men det var något i herr Winbergs en smula apokalyptiska fraseologi, som kom mig att begära ordet, dels för att påtala en del småsaker i hans anförande och dels för att till herr Winberg framföra en värdsam gratulation, till vars anledning jag strax skall återkomma.

Herr Winberg började med att meddela, hurusom man inom socialdemokraterna faller ifrån alla sina ideal, så fort man kommer in i utskott. Jag tror, att han nog i det fallet begått ett misstag. I varje fall vill jag erinra honom, att republiken icke hör hemma under bevillningsutskottet eller med det ämne, som vi nu behandla.

Herr Winberg yttrade, att det, om jag fattade honom rätt, borde vara belagt med straff att avliva sina egna motioner, liksom barnamord är det. En stund senare talade han om, att »motionären hade begått det politiska självmordet att taga död på sin egen motion». Ett barnamord, som på samma gång är ett politiskt självmord, måste anses vara en något egendomlig företeelse. Herr Winberg borde ägna en betydlig del av sitt återstående liv till att fullt logiskt reda upp, huru något sådant kan gå för sig.

Jag skall be att få säga herr Winberg ännu en sak. Vi socialdemokrater ha den egendomliga vanan att använda vårt förnuft. Om vi ha väckt ett förslag, som sedan befinnes vila på en oriktig förutsättning, anse vi oss ej blott med bibehållen heder kunna låta bli att yrka bifall till detsamma, utan rent av att det är vår absoluta skyldighet att icke försöka genomdriva det. Men när jag hört herr Winberg nu och åtskilliga gånger förut, förstår jag, att den politik, som han och hans parti driver, tydligen icke vilar på samma grundsats.

Sedan kommer jag till gratulationen, att få lyckönska herr Winberg till den konsekventa frihandelsståndpunkt, som han intager. Jag måste säga, att den verkligen är storartad med hänsyn till den omständigheten, att han här är skyldig att försvara den politik, som ett internationellt parti behagat bestämma — i förekommande fall är han som bekant till och med skyldig att här ge oss till livs vad hans partistyrelse författat — och att läget är det, att i det idealland, från vilket herr Winbergs parti hämtar sina idéer och sin kraft, finns det någonting som heter tulltaxa och till på köpet en tulltaxa, som skulle komma håret att resa sig på huvudet på en svensk protektionist av den värsta sorten. Min kamrat i andra kammaren, herr Lövgren i Nyborg, har gjort sig det besväret att ur »Deutsches Handels-Archiv», där den ryska tulltaxan finnes in extenso införd, plocka ut några tullsats. Taxan är fastställd av folkkommissariernas råd den 8 januari 1924. Enligt densamma betingar skalat ris per 100 kilogram 6 rubel i tull. Här i Sverige är tullen 2 kronor för samma kvantitet. Oskalat ris är i Sverige fritt, under det att tullsatsen i Ryssland utgör 0,9 rubel, således över en krona 50 öre i svenskt mynt. Potatismjöltullen i Sverige har alltid av oss ansetts vara en abnormitet. Den är ju 20 kronor per 100 kilogram. Jag ansluter mig på det allra livligaste till ett krav att sätta ner den. I herr Winbergs idealland är denna tull 18 rubel per 100 kilogram, d. v. s. omkring 35 kronor i svenskt mynt. Å eikoria och kaffesurrogat är tullen i samma land 12 rubel, å orostat kaffe 37 rubel, således åtskilligt högre än vår tull, å rostat kaffe är den 74 rubel, å te 148 rubel, å råsocker 18 rubel, å raffinerat eller kandissocker 27 ½ rubel, allt per 100 kilogram räknat. Sistnämnda tull är betydligt högre än vår tull- och sockerskatt tillsammans. Koksalt, som väl är en nödvändighetsvara framför alla andra, befinnes ha en tull av 2,75 rubel per 100 kilogram, kött 9 rubel,

köttkonserver 18 rubel, kaviar, sjötunga och foreller 200 rubel, fiskkonserver, andra slag, 122 rubel, fisk 9 rubel, salt sill, som såvitt jag kan erinra mig är tullfri här i landet, 3 rubel, ofärgad bomull 27 rubel, färgad bomull 53 rubel, färgat turkiskt rött bomullsgarn — rött bomullsgarn — 107 rubel. Denna taxa är, såvitt jag förstår, beräknad efter guldrubel, i vilket fall det går ungefär 1 krona 92 öre på en rubel.

Då jag läste denna tulltariff, gjorde jag mig den frågan, varför herr Heyman är så missnöjd med Ryssland. Han borde egentligen flytta över dit, ty såsom den ryska tulltariffen ser ut från början till slut, borde han med sin åskådning trivas utmärkt där.

Herr Winberg sade även, att vi socialdemokrater fallit ifrån förbudskravet. Det kan ju hända, att somliga gjort det. Jag skall be att få förklara, att jag för min del icke gjort det. Emellertid finner jag i denna märkvärdiga ryska tulltaxa en lång avdelning, som handlar om tull å vin och sprit, brännvin av spannmål och bärvin, å öl och annat sådant samt å humle o. s. v. Denna avdelning å tulltaxan vore ju absolut överflödig, om det förbud, som det ryska tsardömet införde på sin tid, hade bibehållits under den rådande ryska regimen. Det är naturligtvis mycket lättare att bibehålla ett förbud än att införa ett sådant, och därför förstår jag icke, varför man upphävt det.

Jag ber, som sagt, på det allra livligaste få gratulera min ärade vän herr Winberg till att införa tulltaxan i det stora land, som han, förmodar jag, betraktar som sitt rätta fädernesland, kunna bibehålla sin frihandelsståndpunkt så ren och oförfalskad, som det framgick av hans uttalande här.

Så vill jag endast tillägga en liten sak. Herr Winberg omnämnde, att en kvarn i Uppsala haft osedvanligt stora vinster. I en »skämtbild» i hans partiorgan beskylldes min ringa person direkt för att vara orsaken till att kvarnen i fråga tjänat i genomsnitt 43 % på sitt kapital under hela den period, som den existerat. Denna beskyllning riktades icke mot mig av herr Winberg, vilket vittnar om, att han i alla fall väjer tillbaka inför vissa saker, som stå i hans partiorgan. Men lika litet som någon av mina partivänner eller vår ställning i de här i dag föreliggande tullfrågorna sägas rätteligen hava något sammanhang med, att en till kvarnföreningen ansluten kvarn haft en abnorm vinst, lika litet sant är det, att kvarnarna för närvarande göra stora vinster. Om herr Winberg ville taga reda på, huru läget verkligen är, skulle han finna, att tack vare en institution, i vars tjänst undertecknad har det nöjet att arbeta, förtjäna kvarnarna för närvarande absolut ingenting, utan sälja sitt mjöl till samma pris, som spannmålen kostar. Jag finner det i varje fall litet orättvist, att man i herr Winbergs organ beskyllt mig för att vara skuld till vad som delvis hände, medan jag ännu gick i småskolan.

Herr Winberg: Ja, herr talman, förr i världen sade man, att alla vägar bära till Rom, men numera tror jag man får ändra detta uttryck så, att alla vägar bära till Ryssland, åtminstone vägarna i den politiska debatten. Ty så småningom kommer man i alla fall till Ryssland, även om vägarna äro aldrig så krokiga. I övrigt skulle man kunna säga, att de herrar, som uppträtt i denna debatt, göra som sådana personer, vilka, då det blir något obehagligt, börja att tala om något annat. Jag har emellertid icke någonting däremot utan är tvärtom ganska intresserad av den saken.

Vad herr Heyman beträffar förklarade han märkvärdigt nog, att anledningen till att det var ont om spannmål här i landet och att den vore dyr vore den, att det icke producerades tillräckligt med spannmål i Ryssland. Nu tycker jag, att det är litet egendomligt att säga, att världen är så beroende av Ryssland. Nog vet jag, att Ryssland är av stor betydelse åtminstone i fråga om sädesproduktion, men att det skulle vara av så *avgörande* betydelse, att om

Om
upphävande
av spannmåls-
tullarna.
(Forts.)

Om
upphävande
av spannmåls-
tullarna.
(Forts.)

man där vid något tillfälle icke kunde producera tillräckligt, skulle brist ovillkorligen uppstå över hela världen, det tror jag är litet överdrivet, herr Heyman. Emellertid vill jag erinra om, att Ryssland dock säljer spannmål, som Sverige behagat köpa. Jag vill vidare erinra om, att när man gjorde sådana köp för ett par tre år sedan, började man visa sura miner på en hel del håll. Man interPELLerade här i riksdagen och tog såsom utgångspunkt, att man var rädd för att säden skulle vara behäftad med baciller — om det var bolsjevikbaciller eller andra baciller vet jag icke, ty det har man icke yttrat sig om.

Herr Örne hade ju en hel del upplysningar att ge, som jag endast i all korthet vill beröra. Jag skall förbigå hans inledning om fraseologi och dylikt, för det är litet svårt att få något konkret grepp på vilken som syndar mest i det avseendet. Emellertid sade herr Örne, att socialdemokraterna alltid använda sitt förnuft, och det är ju lyckligt att få det konstaterat. Jag förmodar, att man inte får ta påståendet så, som då man säger att för en del människor räcker sanningen så bra till, därför att de använda den så sällan, utan att det är konsekvent menat. Men det synes mig då, att herr Örne indirekt anklagar de socialdemokrater, som stå såsom reservanter, för att inte använda sitt förnuft. Att få litet klarhet på den punkten skulle nog vara bra, inte minst för förhållandena inom herr Örnes eget parti.

Till sist kom herr Örne med någonting, som han ansåg vara ett dråpslag, nämligen den ryska tulltaxan, och innan han kom dit, red han på den gamla käpphästen, att jag är skyldig att propagera vad ett internationellt parti påbjuder. Ja, men skulle inte även det socialdemokratiska förnuftet numera kunna ha blivit så pass utvecklat, att det kunde åstadkomma någon ny käpphäst i stället för den, som under tre å fyra år använts och som börjar bli åtskilligt selbruten. Beträffande den ryska tulltaxan, meddelade herr Örne, hur den löd. Ja, herr Örne, jag är verkligen så konsekvent och så pass karaktärsfast, att jag står för min åsikt, även om den ryska tullpolitiken skulle gå stick i stäv mot vad jag för min del anser är riktigt här i landet. För övrigt skulle herr Örne kunna inhämta av sitt eget partis ledning, huruvida jag var så mjuk att tagas med, när jag tillhörde det partiet. Jag tror det var tvärtom, och jag tror inte, att jag ändrat mig i det avseendet.

Emellertid glömde herr Örne att räkna med de olika förhållanden, som råda i Ryssland och Sverige. I Ryssland är det staten, som driver importen och utrikeshandeln överhuvud taget, och att man där har tullsatser och så höga tullsatser som de nu gällande, är just beroende på, att man inte vill låta privat-handeln flörera. Om staten har fastställt denna tull för affärer, som den själv gör, vad blir det då annat än en bokföringsfråga? Så det klubbslaget tror jag man gott kan stå för.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Örne: Herr greve och talman! Det sista argument, som herr Winberg anförde, var väl ändå bra besynnerligt. Han meddelade nämligen, att det finns så litet frihandel i Ryssland, att all export och import skötes av regeringen. [Herr Winberg: Det är som det skall vara, det.] Ja, jag bara frågar hur man överhuvud taget, när man gillar det regeringssystemet, kan kalla sig för frihandlare? Det kan jag inte förstå. Det är väl den allra mest skriande motsättning till allt vad frihandel heter, som kan tänkas. Dessutom är det naturligtvis på det sättet, att dessa tullar alltid falla på varuköparna. Men, herr talman, jag skall icke inlåta mig närmare på dessa saker, som icke angå vårt eget land. Jag skulle endast i anknytning till vad herr Winberg sade vilja hemställa, huruvida inte hans självständighet skulle kunna gå så långt, att han ville meddela i partiorganet och protestera mot, att hans parti i ett annat land går denna oerhört protektionistiska väg. En sådan åtgärd

skulle göra mera för att övertyga oss om herr Winbergs självständighet än alla hans deklamationer här.

Om
upphävande
av spannmåls-
tullarna.
(Forts.)

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande betänkandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Månsson i Hagaström m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övertvägande ja besvarad.

Herr *Winberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Månsson i Hagaström m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 102;

Nej — 12.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 6, i anledning av väckta motioner om tillfällig tullfrihet å vissa slag av spannmål m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 7, i anledning av väckta motioner med förslag till förordning angående utförselbevis för råg och vete.

Om utförsel-
bevis för råg
och vete.

I två likalydande, till bevillningsutskottet hänvisade motioner, nr 115 i första kammaren av herr *Alexander Nilsson* m. fl. och nr 155 i andra kammaren av herr *Westman* m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte antaga såsom bilaga till motionerna fogat förslag till förordning angående utförselbevis för råg och vete.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande betänkandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner, I: 115 av herr *Alexander Nilsson* m. fl. och II: 155 av herr *Westman* m. fl., med förslag till förordning angående utförselbevis för råg och vete, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av, utom annan, herrar *Wohlin*, *Johan Nilsson* i Kristianstad, *Boman*, *Borell*, *Jönsson* i Boa, *Lithander*, *Olsson* i Golvvasta och *Bengtsson* i Kullen, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till de i ämnet avgivna motionerna.

Herr *Nilsson, Alexander*: Herr greve och talman! Till mitt förra anförande har jag ingenting vidare att tillägga utan yrkar bifall till motionens hemställan.

Om utförelsebevis för råg och vete.

(Forts.)

Herr **Örne**: Herr greve och talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna betänkandet hemställt samt vidare på bifall till den av herr Alexander Nilsson m. fl. i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nilsson, Alexander*, begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den av herr Alexander Nilsson m. fl. i ämnet väckta motionen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 70;

Nej — 41.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 27 april 1923 angående rätt för Konungen att i visst fall åsätta särskild tullavgift.

Utskottets hemställan bifölls.

Ang. äkta makars beskattning.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 9, i anledning av väckta motioner om ändring av gällande bestämmelser rörande beskattning av äkta makars inkomst.

I en inom första kammaren väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 176, hade herr *Lindhagen*, under hänvisning till att enligt gällande förordning om inkomst- och förmögenhetsskatt äkta makar, som båda åtnjote inkomst, bleve högre beskattade än två icke gifta personer med motsvarande inkomster, hemställt, att riksdagen ville för sin del besluta eller hos regeringen begära förslag till ändring i vederbörande beskattningsförfattning för undanröjande av anförda missförhållanden.

Uti en inom andra kammaren väckt, likaledes till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 158, hade fröken *Wellin*, under påpekande av samma förhållande, varom herr *Lindhagen* i sin berörda motion erinrat, och med hänvisning till att detsamma gällde i motsvarande mån för den kommunala beskattningen, hemställt, att riksdagen behagade i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till ändring av ifrågavarande lagbestämmelser därhän, att varje make måtte få taxeras och beskattas personligen efter egen inkomst så-

som självständig skattedragare utan avseende taget till den andre makens inkomster, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen gäve anledning.

Ang.
äktas makars
beskattning.
(Forts.)

Utskottet hade i det föreliggande betänkandet på anförda skäl hemställt, att ifrågavarande motioner I:176 av herr Lindhagen och II:158 av fröken Wellin, om ändring av gällande bestämmelser rörande beskattning av äkta makars inkomst, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I fråga om utskottets motivering hade reservation avgivits av, utom annan, herr Björnsson, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr Lindhagen: Jag har förbisett, att min motion skulle förekomma i dag, och får därför helt kort yrka bifall till densamma.

Herr Björnsson: För de motioner, som behandlas i detta utskottsutlåtande, har jag åtminstone till en viss grad stor sympati. Nu förhåller det sig visserligen så, att motionärerna ha förbisett en viktig omständighet i sina exempel, den omständigheten nämligen att gift kvinna, som har inkomst av arbete i hemmet eller av rörelse, får göra avdrag intill 400 kronor. Men även om man tar hänsyn till detta, blir det kvar en efter mitt sätt att se orimlig beskattning av äkta makar. Emellertid har det inte för mig varit möjligt att yrka bifall till motionen på grund därav, att vi ha att vänta ett förslag till skattereform beträffande både den kommunala och den statliga beskattningen redan nästa år.

Jag skulle dock ha önskat, att utskottet ställt sig litet mera välvilligt till den tankegång, som ligger till grund för motionerna, i vad de avse skattefria avdrag för äkta makar. Däremot anser jag mig icke kunna följa med motionärerna, då det gäller att upphäva de nu gällande bestämmelserna beträffande äkta makars beskattning såsom en enhet, eftersom hela vår statliga beskattning vilar på principen om skatt efter förmåga, tillämpad genom progressiv skatteskala. Att beskatta äkta makar var för sig vore visserligen i god formell överensstämmelse med gällande äktenskapslagstiftning i övrigt, men i så fall hade man naturligtvis att vänta en del manipulationer i syfte att göra beskattningen för två gifta mindre än för motsvarande ogifta, och att öppna vägen för detta ser jag ingen anledning till. Dessutom tror jag man skulle få åtskilliga svårigheter med kontrollen av deklARATIONER.

Att jag emellertid inte ens har velat föreslå en mera välvillig motivering, beror framför allt på att kommunalskatteskommitténs förslag, som jag tar för givet kommer att i väsentliga delar ligga till grund för det förslag, som vi få att behandla nästa år, är så byggt, att man med en relativt liten ändring kan uppnå vad jag anser vara ett viktigt önskemål. Jag tror sålunda, att man inte nästa år behöver befara, att det utskott, som kommer att behandla en sådan fråga, skall anse förändringen vara så pass kinkig, att utskottet icke kan ge sig till att på egen hand lagstifta där. Saken ligger så, att det blir en mycket liten retuschering, som behöves i kommunalskatteskommitténs förslag, för att tillgodose motionärernas önskemål, vad beträffar de skattefria avdragen, och jag kan därför inte anse det vara nödvändigt att nu göra något särskilt yrkande.

Jag ber alltså att få yrka bifall till bevillningsutskottets förslag.

Herr Lindhagen: Jag beklagar, att det föreliggande utlåtandet förbigått mig, men att strida emot ett enhälligt bevillningsutskott är ju i alla fall ett hopplöst företag, hur långa anföranden man än kan hålla. Jag vill därför bara understryka, att saken har sin betydelse och att den på grund av de i motionen framförda skälen bör beaktas.

Den siste talaren har också angivit den möjlighet, som ligger i att ett till-

Ang.
äktas makars
beskattning.
(Forts.)

fälle snart återkommer, då saken till äventyrs med större verkan skall kunna framföras i riksdagen. Då jag emellertid vill ge uttryck åt mitt bestämda uppsåt att här är någonting, som bör göras, ber jag att nu få framställa det yrkandet, att min motion måtte på det sätt bifallas, att riksdagen ville hos regeringen begära förslag till ändring i vederbörande beskattningsförfattningar för undanröjande av de i motionen omnämnda missförhållandena.

Herr **Rune**: Herr greve och talman, mina herrar! Jag skall be att få upplysa kammarens ledamöter om, att den enda skillnaden mellan utskottsmajoritetens uppfattning och reservanten herr Björnssons är ju, att herr Björnsson ansett, att man skulle i motiveringen ha yttrat sig i någon mån till förmån för motionärernas förslag. Jag vill då säga, att utskottet sett saken så, att det här i alla fall gäller en fråga, som är ganska viktig och även ganska svår att bedöma. Nog är det sant, att starka skäl kunna anföras för motionärernas förslag, men det finns nog också skäl, som tala emot en sådan uppfattning. Under sådana förhållanden vågar jag ändock påstå, att det nog är klokt att göra som utskottet gjort och icke taga ställning till frågan. Det gäller ju en svår och kinkig sak, som vi veta skall komma under bedömande nästa år och då efter mycket grundlig utredning. Först har ju en kommitté arbetat i många år och bestämt sig för en viss linje, så komma många yttranden från sakkunnigt håll att avgas över detta förslag, och så kommer Kungl. Maj:t att nästa år lägga fram en proposition, sedan Kungl. Maj:t naturligtvis har övertänkt saken mycket noga. Då är det väl rimligt, att riksdagen får bedöma och avgöra frågan efter de skäl och den utredning, som då föreligga, och att man icke i detta fall låter en tillfällig sympati för den ena eller andra linjen vara bestämmande och gör ett uttalande, som sedan kanske skulle kunna föregripa regeringens uppfattning, när den nästa år skall framlägga propositionen, och även kunna anses vara i någon mån bindande för riksdagen.

Det är av dessa skäl, utskottet har ansett det mycket viktigt, att riksdagen icke alls principiellt uttalar sig för eller emot motionen utan blott hänvisar till, att motionärerna i alla fall vinna sitt huvudsyfte genom att frågan blir allvarligt övervägd och avgjord så snart som vid nästa års riksdag. Det är på grund av dessa förhållanden, herr talman, som jag anser, att även utskottets motivering är klok och riktig.

Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det förevarande betänkandet hemställt samt vidare på bifall till den av herr Lindhagen i ämnet väckta motionens senare alternativ; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med särskilda bestämmelser om avdrag vid 1926 års taxering till inkomst- och förmögenhetsskatt samt till bevillning av inkomst m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förhöjning för år 1925 av åt vissa f. d. poststationsföreståndare och lantbrevbärare utgående understöd;

nr 12, i anledning av väckta motioner om tillstånd för lasarettsläkaren H. Græve att kvarstå i tjänst utöver inträdd pensionsålder m. m.; samt

nr 13, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om understöd åt städerskan Anna Högberg.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Anmälde bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förhöjning för år 1925 av åt vissa f. d. poststationsföreståndare och lantbrevbärare utgående understöd; och

nr 44, i anledning av väckta motioner om tillstånd för lasarettsläkaren H. Græve att kvarstå i tjänst utöver inträdd pensionsålder m. m.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning, beträffande förslaget nr 43, att utskottets hemställan i utlåtande nr 10, samt i avseende på förslaget nr 44, att utskottets hemställan i utlåtande nr 12 bifölles även av andra kammaren.

Anmälde konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 47, till Konungen, angående av riksdagen beslutad ändring i rikets grundlagar.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att även andra kammaren antog det i punkten 3 av konstitutionsutskottets memorial nr 1 införda grundlagsändringsförslaget.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av dels en internationell konvention av den 4 maj 1910 angående bekämpandet av den vita slavhandeln och dels en internationell konvention av den 30 september 1921 för undertryckande av handeln med kvinnor och barn.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion angående omarbetning av nu gällande allmänna hyreslagstiftning.

*Ang.
omarbetning
av hyreslag-
stiftningen.*

Uti en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 231, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr *Samuelson* m. fl. hemställt, att riksdagen måtte uti skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en snar och genomgripande omarbetning av nu gällande allmänna hyreslagstiftning, åsyftande framför allt ett bättre tillgodoseende och tryggnad av de mindre bemedlades behov av tjänliga och sunda bostäder i enlighet med vissa i motionen framförda önskemål, samt för riksdagen snarast möjligt framlägga de lagförslag, som därav påkallades.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att ifrågavarande motion ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Greve **Lagerbjelke**: Herr greve och talman, mina herrar! Med mina synpunkter på föreliggande fråga vore det kanske onödigt att begära ordet, då utskottet hemställt om avslag på den föreliggande motionen om omarbetning av nu gällande allmänna hyreslagstiftning. Jag anser mig dock ha en anledning

Ang.
omarbetning
av hyreslag-
stiftningen.
(Forts.)

att här uppträda i utskottets motivering. Utskottet börjar denna med att säga, att utskottet delar motionärernas uppfattning om behovet av en snar och omfattande revision av gällande hyreslagstiftning. Jag har nu ingenting emot en revision av själva lagstiftningen; men jag måste säga, att jag knappast kan finna något behov föreligga av en snar omarbetning, och ännu mindre av en omfattande. Jag vill gärna medge, att utskottet gör vissa reservationer, men man får väl ändå i utskottets välvilliga uttalande om motionen samt av utskottsutlåtandets hela läggning den uppfattningen, att utskottet har en väl hög tanke om möjligheten att genom lagstiftningsåtgärder och restriktioner förbättra förhållandena på hyresmarknaden, särskilt ur hyresgästernas synpunkt. Jag finner för min del motsatsen vara fallet. Ju större rörelsefrihet som kan införas på bostadsproduktionens område, dess mera gagnas dess verksamhet, och av än större gagn skulle vara, om man kunde undanröja eller åtminstone minska de monopol, som utövas av vissa kategorier byggnadsarbetare. De restriktioner, som nu förelegat och dessa av mig påtalade monopolförhållanden ha hindrat den privata spekulativen, som förut i all huvudsak hade byggnadsverksamheten om hand, att i tillräcklig omfattning inlåta sig på denna. Detta har kostat det allmänna, stat och kommun, hundratals miljoner kronor, som annars antagligen kunnat besparas.

I frågans nuvarande läge har jag emellertid, herr greve och talman, intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Om åtgärder
i anledning av
egyptiska
parlamentets
hänvändelse
till riksdagen.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 1, i anledning av väckt motion om åtgärder i anledning av en till riksdagen från egyptiska parlamentet riktad hänvändelse.

I en inom första kammaren väckt och till första kammarens första tillfälliga utskott för behandling hänvisad motion, nr 173, hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen ville såsom svar å den till riksdagen från egyptiska parlamentet riktade hänvändelsen hos regeringen anhålla, att regeringen ville:

1) till egyptiska regeringen och dess parlament framföra svenska folkets stora sympati för behöriga krav inom alla världsdelar på nationell självbestämmanderätt och denna rätts hävdande icke minst inom Nationernas förbund; och

2) giva de svenska ombuden i Nationernas förbund instruktion att där framföra till välvillig omprövning de i den egyptiska hänvändelsen berörda synpunkterna med uppdrag tillika att medverka till en för dylikt ändamål erforderlig nyorientering i förbundets författning.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr Lindhagen: Då nu Sverige är med i de utrikespolitiska förhandlingarna och följaktligen måste intressera sig för vad som tilldrager sig i världen, så har jag vid detta tillfälle ansett mig uppfordrad att fästa uppmärksamheten vid en viss angelägenhet.

Som kammarens ledamöter torde erinra sig, blev uti Egypten sistlidna höst den engelske överbefälhavaren mördad av uppviglade nationalister, och detta föranledde från den nuvarande konservativa engelska regeringen ett ultimatum till Egypten, vilket innefattade ett starkt ingrepp i detta lands inre angelägenheter i olika avseenden. Detta ultimatum har också klandrats i England från olika håll och alldeles särskilt från vänsterpartierna. Även där rådde olika meningar

om saken, men engelska folket hade icke tillsports om densamma, parlamentet hade icke hörts härom. Företaget var en yttring av regeringsenväldet i utrikespolitiken, med vilket Europa har att vid så viktiga tillfällen kämpa.

Med anledning av detta ultimatum tillställde egyptiska parlamentet alla övriga staters parlament, och således även första och andra kammaren här i Sverige, en protestskrivelse, där en närmare redogörelse lämnas för ingreppen. Enligt det egyptiska parlamentets mening uppfattades detta handlingssätt som en obehörighet i flera avseenden. Man ansåg det vara en inblandning i Egyptens inre angelägenheter, ett våldförande av dess konstitution och ett hot mot dess agrariska och ekonomiska livsintressen. Övergreppen stodo icke i något som helst sammanhang med brottet, menade man, och voro utan förebild i historien.

Det telegram, som avläts bland annat till svenska riksdagen, innehöll en energisk »protest mot dylika sakligt orättfärdiga och rättsligen ogiltiga handlingar», och deputeradekammaren formulerar sitt yrkande på detta sätt: »Kammaren vänder sig med sin protest till alla världens parlament, den vädjar till Nationernas förbund och begär dess intervention för att försvara mot godtycke ett oskyldigt folk.» Här begäres således en intervention i folkens förbund, och då vi äro medlemmar av folkens förbund, innefattar detta även en uppfordran till oss att i vad på oss ankommer söka verka för en sådan intervention. Ty om ingen medlem av förbundet tager upp en sådan sak, kommer heller icke förbundet att göra det. Således är detta ett klart yrkande.

Hur har det besvarats? Det har från vårt folk besvarats med dödstygnad. Jag kan icke föreställa mig, att detta är ett lämpligt sätt att främja internationellt samförstånd, utan man bör väl *i någon mån* uppmärksamma en sådan vädjan från ett parlament till ett annat folks parlament. Jag har försökt göra vad jag kunnat för min del. Jag lyckades få in en artikel i tidningen Social-Demokraten, visserligen icke på någon framskjuten plats i tidningen, men den kom in i alla fall. Vidare har jag erfarit, att min länskamrat herr Luterkort samtidigt protesterat mot vår dödstygnad i tidningen Nya Samhället, och där kommo hans artiklar in såsom ledare, vilket glädde mig. Jag har också försökt att intressera fredsorganisationer att hålla något möte i saken, men de voro vacklande och tveksamma, och det kunde icke bli något utav.

Slutligen föreligger då denna motion, där jag velat genom en framställning till kammaren upptaga möjligheten att avläta ett svar på den till denna kammare ställda vädjan, då intet meddelande därom kommit från regeringen. Dessa telegram avlämnades nämligen till regeringen, medan riksdagen ej var samlad. Men regeringen har icke givit oss någon del av telegrammens innehåll eller på något sätt satt riksdagen i tillfälle att yttra sig över dem. Ja, möjligtvis i hemliga utskottet, det känner jag icke till, det är en för oss sluten bok. Det tillhör knappt parlamentet, det är en utgrening av regeringens sekretess och i verkligheten ingenting annat.

Det synes mig således först och främst, att vanlig umgängeshövlighet kräver, att man svarar på en sådan framställning som denna. Men vidare har saken den betydelse, att såsom den nu ligger, är situationen en manifestation av det svenska parlamentets omyndighet gentemot regeringsmakten. Regeringsmakten mottager på våra vägnar en skrivelse och låter den ligga — eller lägger den i papperskorgen förmodligen — och parlamentets omyndighet i dessa frågor är därmed ytterligare understruken. Förmyndaren säger: dessa omyndiga barn hava ingenting med denna sak att göra, utan jag beslutar på dessa barns vägnar.

Jag hade verkligen tänkt att konferera med Branting, som man kanske kunnat vänta skulle ha gått med på någon åtgärd, men denna hänvändelse från egyptiska parlamentet kom den 26 november och redan den 30 november insjuknade han tyvärr.

*Om åtgärder
i anledning av
egyptiska
parlamentets
hänvändelse
till riksdagen.
(Forts.)*

Om åtgärder
i anledning av
egyptiska
parlamentets
hänvändelse
till riksdagen.
(Forts.)

Det farligaste i alla fall är denna tystnad från ett helt folk, som bebor frihetens stamort på jorden, såsom det kallas ännu ibland vid något festligt tillfälle. Åtminstone är det anmärkningsvärt, att man icke alls reagerar inför den rättsfråga, som här föreligger, och på vilken Nationernas förbund måste bygga sin existens, om det skall kunna fortleva, en rättsfråga, som man icke kan på detta sätt fullkomligt negligera. Man kan till och med säga, att den, som tiger inför en sådan vädjan, han samtycker på sätt och vis till rättskränkningen eller gör sig delaktig i densamma genom en feghet i sinnelaget, som jag icke tror är av förhållandena påkallad och som i varje fall icke kan vara någon hävstång för rättens förverkligande.

Vid det besök hos Branting, varom jag talade, gällde det en annan sak, en liten internationell hjälpfråga och icke denna. Då jag gick, frågade jag — det var endast två dagar, innan han sjuknade — »Vad tycker du om Englands ultimatum?» Han svarade då: »Jag tycker icke om det, men jag tror icke, att det är farligt, åtminstone icke för tillfället.» Denna sista försäkran lugnade mig åtskilligt, då jag icke var fullt insatt i, vilka omedelbara faror som kunde ligga under densamma. Däremot förstod jag då, såsom jag tror, och förstår fortfarande, att genom detta ultimatum har man äventyrat och håller på att åsidosätta en av grundsatserna för det framtida rättssamhället i världen. Och vidare förstår jag, att det är ett ytterst farligt och uppseendeväckande svar på Genèveprotokollets tal, och att det i varje händelse är en stor fara för framtiden, som ligger däri, och en stor fara således för oss alla, även för oss här i höga Norden. Den som sår vind, han skördar ju i alla fall förr eller senare storm, och den, som tiger och samtycker vid ett sådant tillfälle, kommer också nog att få del av den stormen. Det är så, att en nation glömmar icke så lätt en sådan här gärning, som den anser som en oförrätt, och om denna nation också är maktlös nu och måste finna sig i den oförrätten, står bakom denna nation en ofantlig världsdal, som kallas Asien, och det kommer en tid, då man där skall summera ihop alla orättvisor, som Europa begått, och i den stunden kommer den verkliga faran.

Nu har jag i motionen yrkat två saker, nämligen för det första, att riksdagen måtte anhålla, att regeringen ville »till egyptiska regeringen och dess parlament framföra svenska folkets stora sympati för behöriga krav inom alla världsdelar på nationell självbestämningssrätt och denna rätts hävdande icke minst inom Nationernas förbund». Det kan väl icke vara så farligt, att man vill stå för *behöriga krav*, ty den, som icke vågar uttala en sådan sak och fruktar för, att den skall lända oss till ofärd, den nationen är omyndig och oduglig till att medverka i något framstegsarbete. Vidare hemställes för det andra, att regeringen måtte »giva de svenska ombuden i Nationernas förbund instruktion att där framföra till välvillig omprövning de i den egyptiska hänvändelsen berörda synpunkterna med uppdrag tillika att medverka till en för dylikt ändamål erforderlig nyorientering i förbundets författning». Att vi såsom medlemmar i Nationernas förbund efter denna vädjan till oss vilja hemställa om en *välvillig omprövning* angående vad som kan anses ligga uti denna skrivelse till oss, det är väl heller ingenting, som vi behöva darra på manschetten för, utan kunna vi väl som ett fritt gammalt vikingafolk säga, att vi tycka, att denna framställning är riktig. Och nog tror jag också, att det är riktigt, att vårt anseende i världen mera skulle stärkas genom en sådan åtgärd, än vi skulle förlora på densamma.

Nu har utskottet här kommit med ett trist och grått betänkande utan några egentliga synpunkter, och slutet är: non possumus, vi kunna det inte!

Utskottet säger först och främst, att man har icke begärt någon åtgärd från vår sida. Ja, även om man icke begärt någon åtgärd, är det väl så, att när man kommer till oss med en skarp protest, innefattar detta i alla fall en uppfordran till åtgärder. Men, såsom jag redan framhållit, innehåller denna skri-

velse en utomordentlig uppfordran till åtgärder, till att begagna vår initiativrätt i Nationernas förbund. Att här krypa bakom en förevändning för att slippa stå som en karl för rätten går heller icke.

Utskottet finner vidare »icke lämpligt föreslå kammaren att biträda den ifrågasatta opinionsyttringen. Den torde under föreliggande förhållanden komma att uppfattas såsom ett partitagande från den svenska riksdagens sida i konflikten emellan Storbritannien och Egypten.» Jag vill säga, att Storbritannien icke alls hörts i denna fråga. Storbritanniens folk och parlament ha icke däri fått säga sitt ord. Jag har träffat flera engelsmän, som äro förbittrade över sin regerings tilltag. Det är bara en konflikt emellan den nya engelska regeringen och egyptiska parlamentet, och den förre engelske regeringschefen har uppträtt skarpt mot denna åtgärd. Det är således ingen konflikt mellan Storbritannien och Egypten. Snarare skulle man kunna säga, att vår tystnad här efter en sådan uppfordran kan tolkas som ett partitagande för den engelska regeringen, ty den som tiger, han samtycker ofta.

Sedan yttrar utskottet vidare, »att det läge som förefanns vid avsändandet av telegrammen från det egyptiska parlamentet, numera är väsentligen förändrat». Ja, det är också en sak, som man försöker krypa bakom. Jag känner icke, i vad mån läget är förändrat. Här föreligger nu en uppfordran att yttra något om vad som har hänt, och om det var oriktigt, då det hände, så är det fortfarande oriktigt, att det hände. Det är däremot, som vi skulle protestera.

Slutligen säges i fråga om andra punkten av mitt yrkande: »Att ingen medlem av Nationernas förbund ansett sig böra vid den tidpunkt, då konflikten var akut, bringa frågan inför förbundet, torde delvis ha berott på» etc. Ja, det är ju oerhört hemskt i själva verket! Det betyder, att man måste befara, att Nationernas förbund har dödsmärket på sin panna och icke är något annat än ett europeiskt förbund, grundat på de europeiska stormakternas intressepolitik, och vi äro blott medlöpare. Ett helt Nationernas förbund tiger fullständigt inför en sådan behandling och ingen tager initiativ, ingen lyssnar till detta upprop från det egyptiska folket! Det var då verkligen ingenting tröstefullt, som utskottet här blottat! Jag förvånar mig ju visst icke häröver, men jag tycker, att utskottet bort känna sig upprört och oroligt över ett sådant förhållande.

Så kommer slutligen uttalandet, att det är ett så invecklat förhållande att avgöra, vad som är en inre angelägenhet eller en yttre angelägenhet. Där har verkligen utskottet kommit med något, som måste särdeles skarpt bestridas. Är det ett invecklat förhållande att kunna klargöra för sig, om det verkligen är lämpligt att förfara på det nu anmärkta sättet i följd av den icke av egyptiska folket eller regeringen, utan av några upptända nationalisterna i hemlighet tillställda komplotten? Är det en så invecklad fråga? Jag skulle kunna räkna upp alla de punkter, som den engelska regeringens ultimatum innehåller, och jag kan icke förstå, att icke utskottet känner på sig, att frågan är klar och icke invecklad. Men detta sammanhänger med, att Nationernas förbund uppenbarligen fortfarande är företrädesvis ett europeiskt förbund, och dödsmärket på Genèveprotokollet är det väl framför allt, att man ifrån skiljedom vill undantaga icke blott förhållanden, som med fog kunna kallas »inre», utan även åtskilligt annat och däribland till och med de europeiska stormakternas godtyckliga maktutövning över främmande folkslag! Så länge alla behärskade folk i Asien och Nordafrika bibehållas av folkförbundet och dess Genèveprotokoll under förtrycket och vi småstater icke våga säga ett ord emot denna oerhörda orätrådighet, så få vi ligga som vi bäddat och sorglöst avbida den stora katastrofens annalkande.

Nu vill jag i alla fall medgiva, att utskottet såsom ett led i ett europeiskt parlament är bundet till händer och fötter av all den obehöriga hänsyn, som jag nu tillåtit mig att klandra, och därför sökt så gott det kunnat komma ifrån rättvisans krav, som det icke på något sätt gått i land med. Utskottet har kanske

*Om åtgärder
i anledning av
egyptiska
parlamentets
hävändelse
till riksdagen.*

(Forts.)

Om åtgärder
i anledning av
egyptiska
parlamentets
hänvändelse
till riksdagen.
(Forts.)

med ganska stort fog, på grund av sitt beroende av den europeiska världsdelen politiska småsinne, ej kunnat förorda riksdagen att intaga en annan ståndpunkt. Men jag har i alla fall ansett, att det borde från något håll inom världsdelen alla parlament, till vilka nu förgäves vädjats, sägas något i saken. De ord, som jag tillåtit mig här uttala, äro visst icke något slags »begravningstal», såsom det väl kommer att stå i en eller annan tidning, om pressen över huvud ägnar någon bokstav åt Egyptens rättvisa sak. Det är blott några droppar vatten på det frö, som egyptiska folket velat nedlägga i våra sinnen för att tillvarataga rättens tillblivelse i världen. Detta frö kan icke det tillfälliga utskottet eller någon annan maktbefogenhet avliva, så att man behöver hålla några begravingstal över detsamma. Ty det kommer att hava sin växtkraft lika länge som de frön, man hittat i Egyptens pyramider, där de nedlagts för årtusenden sedan, men som i alla fall gro, när man lägger dem i en god jordmån.

Jag yrkar således, herr talman, bifall till motionen.

Herr Luterkort: Herr talman! Då den ärade föregående talaren nämnde, att jag i vår press vid något tillfälle berört detta ämne, har jag funnit det vara av ett visst intresse att få här i all korthet redogöra för den ståndpunkt jag har i ärendet, sådant det nu föreligger i kammaren.

Jag vill då först säga, att jag i likhet med herr Lindhagen hyser den uppfattningen, att detta ärende icke blott bör avfärdas med den glosan, att ett »liktal» hålles, utan här har snarare framförts ett nytt uppslag och nya synpunkter i det stora ämne, varav denna fråga blott utgör en liten del.

Nu är det naturligtvis riktigt, såsom utskottet säger, att under föreliggande förhållanden vårt beslut skulle kunna uppfattas som ett partitagande från den svenska riksdagens sida i konflikten emellan Storbritannien och Egypten, därest det här bleve något positivt uttalande i överensstämmelse med vad motionären i sin motion yrkat. Jag vill också säga, att jag givetvis icke kommer att framställa något sådant yrkande. Under sakens nuvarande läge och med de former, som vi ha att tillgå för att diskutera dylika frågor, som vidröra utrikespolitiska problem, är saken uppenbarligen så ömtålig, att det icke låter sig göra att gå den vägen.

Men jag kan å andra sidan icke underlåta att i detta sammanhang uttala, att betydelsen av det ämne, som av herr Lindhagen berörts, i ett par punkter pekar hän på förhållanden, som det icke kan vara ur vägen att i ett eller annat avseende diskutera även i ett *nationellt* parlament.

Den nya folkrätten, som nu håller på att växa upp, har sin organisation i Nationernas förbund och dess underordnade institut. Men då måste det också vara ett allmänt intresse att det arbete, som där göres, icke sker liksom i konklaver, utan att impulser kunna hämtas från alla håll i världen, där impulser över huvud kunna förekomma och då framför allt i de olika ländernas nationella parlament. Man måste betrakta det såsom en synnerligen stor brist, att det överhuvud taget icke finnes något sätt för att, då det gäller, taga upp dessa olika komplex av frågor, att det saknas någon form eller garanti för, att man skulle kunna kommunicera med varandra inom de olika parlamenten. Om vi tänka oss det läget, att vårt land självt bleve föremål för övergrepp från en större eller starkare nation, då måste det kännas synnerligen hårt, föreställer jag mig, att därest vi tillgrepe det medel att stödja oss på, som kan ligga i en allmän opinion, en världsoption, en framställning från vårt håll icke skulle hava någon annan utsikt än att stoppas i papperskorgen eller helt och hållet komma utanför beaktande från det eller de håll, där vi kunde tänka oss, att en opinion kunde födas. Detta är den ena av de principiella frågor, jag här velat peka på. Här föreligger nu faktiskt det fall, att vi icke hava någon

konstitutionell möjlighet att få en framställning, sådan som den ifrågavarande från Egyptens parlament, bragt inför riksdagens bedömande. Här föreligger enligt vårt förmenande en punkt, där våra såväl som andra delegater inom Nationernas förbund böra försöka få till stånd en form för en sådan kommunikation emellan de olika parlamenten.

Vad sedan angår själva kärnpunkten i spörsmålet, vill jag peka på det förhållandet, att det verkligen här gäller en principfråga av allra största räckvidd med avseende på dessa internationella spörsmål, och det var detta, som jag gav uttryck åt i mina artiklar i tidningarna. Vi hava i vår strafflag ett stadgande, där man ofta kommer i kontakt med mål, som äro mycket obetydliga. Jag tänker på stadgandet angående egenmäktigt förfarande. Det är obetydligheter och småsaker, som det där ofta rör sig om; man tänker icke på, att detta stadgande utgör själva uttrycket för, att vi äro ett rättssamhälle och icke en stat, där våldet har avgörande framför rätten. Det innebär, att ingen, han må vara aldrig så stark och hava aldrig så god rättsgrund, äger att själv realisera sina rättsanspråk. Det var egentligen blott det, man skulle hava kunnat säga ifrån med anledning av denna utifrån kommande hänvändelse till Sveriges riksdag. Man skulle hava kunnat sagt ifrån opinionsvis, att nyssberörda svenska rättsgrundsats vore den norm, som vi i alla liknande situationer måste hävde såsom den avgörande även i internationella förhållanden. Nu ville jag hava sagt, att med avseende på den betydelse, som ett sådant opinionsförfarande äger och en opinionsyttring i en sådan rättsfråga som denna borde hava, skulle det vara av betydelse, om vid en behandling av t. ex. det egyptiska parlamentets förevarande framställning herr Trygger stege upp och gäve uttryck för en sådan opinion. Hade vi så den enkla rättigheten att instämna i ett föregående anförande och kamrarnas samtliga ledamöter i det nyssberörda fallet, en efter en, stege upp och genom instämmande gäve uttryck för sin uppfattning, då hade vi till stånd en opinionsyttring; och jag tänker, att under den närmaste framtiden dylika opinionsyttringar skola få den största betydelse för den internationella rättens utveckling.

Detta är vad jag velat säga i detta ämne, och jag har, herr talman, icke något yrkande att framställa.

Herr Anderson, Erik: Herr greve och talman! Granskar man herr Lindhagens motion, finner man, att däri hemställes, »att riksdagen ville såsom svar å den till riksdagen från egyptiska parlamentet riktade hänvändelsen hos regeringen anhålla, att regeringen ville: 1) till egyptiska regeringen och dess parlament framföra svenska folkets stora sympati för behöriga krav inom alla världsdelar på nationell självbestämmanderätt och denna rätts hävdande icke minst inom Nationernas förbund; och 2) giva de svenska ombuden i Nationernas förbund instruktion att där framföra till välvillig omprövning de i den egyptiska hänvändelsen berörda synpunkterna med uppdrag tillika att medverka till en för dylikt ändamål erforderlig nyorientering i förbundets författning.

Om man nu studerar dessa yrkanden med det egyptiska parlamentets skrivelse som bakgrund, skall man snart finna, att ett beslut i enlighet med motionärens förslag skulle uppfattas som ett obehörigt inblandande i vederbörande länders mellanhavanden med varandra. Detta skulle i sin ordning kunna medföra skada för vårt eget förhållande till vederbörande länder, och det skulle också medföra ett försvarande av vår utrikeslednings arbete.

Med dessa synpunkter har utskottet icke kunnat gå med på motionärens framställning, och jag ber fördenskull, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets förslag och avslag å motionen.

*Om åtgärder
i anledning av
egyptiska
parlamentets
hänvändelse
till riksdagen.*

(Forts.)

Om åtgärder
i anledning av
egyptiska
parlamentets
hänvändelse
till riksdagen.
(Forts.)

Herr Pauli: Herr talman! Jag skall tillåta mig att i anslutning till vad som nyss anfördes av utskottets ordförande något närmare utveckla anledningen till att utskottet avstyrkt föreliggande motion.

Av herr Luterkort har framhållits den synnerligen ömtåliga karaktären av denna fråga, och i själva verket förefaller det mig, som om de saker, som påpekats av herr Luterkort, närmast vore av den art, att de utgöra lika många argument *mot motionen*, så att ur den synpunkten kan man ju säga, att herr Luterkort höll ett begravningstal så gott som något.

Beträffande själva sakens förhistoria förhåller det sig så, att det inte bara är en skrivelse, som kommit till den svenska riksdagen, utan det är tvenne i telegramform avfattade hänvändelser, av vilka den första avsändes av den egyptiska deputeradekammaren den 24 november förra året och den andra av egyptiska senaten den 27 november.

Som herr Luterkort mycket riktigt framhöll, finns det inte någon metod för meddelelser mellan olika parlament, utan vi äro för en sådan kontakt hänvisade dels till regeringarna och dels till den icke officiella beröring med varandra, som vi ha genom interparlamentariska unionen. Därtill existerar ju under mellantiderna mellan riksdagarna icke något presidium, som kan mottaga några skrivelser. På grund härav lämnades de egyptiska hänvändelserna som en ren nödfallsåtgärd till regeringen, och statsminister Branting lät publicera det först inkomna telegrammet. Båda telegrammen förvaras numera i utrikesdepartementets pressbyrå, som endast genom en tämligen fri översättning kan bli den papperskorg, om vilken herr Lindhagen talade.

Vad angår själva den affär, som föranlett dessa skrivelser, har utskottet framhållit, att den nu befinner sig i ett annat läge än vad den gjorde vid det första telegrammets avsändande. Jag skall icke här uppta tiden med att rekapitulera alla detaljer i frågan. Som vi veta, blev mordet på Sir Lee Stack av egyptiska sammansvurna anledningen till att Lord Allenby å engelska regeringens vägnar avgav en protest och lät denna protest åtföljas av ett ultimatum, innefattande en hel rad krav.

Nu skulle man ju kunnat tänka sig, att den egyptiska regeringen förfarit så, att den inför dessa krav sagt: Vi gå icke in på dem, förrän vi inhämtat vad Nationernas förbund eller den permanenta internationella domstolen säger om saken. Det förefaller mig, som om detta varit den rätta tidpunkten för en sådan vädjan till en överinternationell instans. Men så gjorde icke den då sittande egyptiska regeringen, vars president var den bekante egyptiske statsmannen Zaglul Pascha. Den egyptiska regeringen gick i stället omedelbart in på de flesta av de uppställda kraven. Bland annat betalades omedelbart den stora penningssumman av 500,000 pund, som krävdes i skadestånd, och den uppfyllde även flera, man kan säga de flesta, av de övriga fordringarna. Sedan detta skett, avgick emellertid Zaglul Pascha och en ny regering bildades under Zivar Pascha, som stod på en helt annan och vänskaplig fot med engelska regeringen. Efter regeringsskiftet skedde även, tack vare engelska överkommandots ingripande, den utrymning av de egyptiska trupperna i Sudan, som hade krävts.

Vi finna alltså, att på grund av dessa omständigheter inträdde endast några få dagar efter det första telegrammets avsändande en fullständigt förändrad situation. Det förefaller mig, som om under sådana förhållanden en hänvändelse från vår sida till Nationernas förbund att yttra sig om denna sak skulle vara fullständigt meningslös, försåvitt man därmed skulle åsyfta att vinna något som helst positivt resultat. När saken har förevarit, kan, såvitt jag förstår, ingen dom fällas.

Vad vill herr Lindhagen då vinna med de åtgärder, som här föreslås? När vi icke kunna vinna någonting i själva sakfrågan, skulle det hela inskränka

sig till en allmän opinionsyttring för en rättsprincip, och jag har naturligtvis lika litet som utskottet det minsta emot i princip, att svenska riksdagen gör en dylik opinionsyttring. Men det är väl i alla fall så, herr Lindhagen, att även om vi sätta oss över, huruvida saken är en inre eller en internationell angelägenhet, så böra vi vid framförandet av opinionsyttringar i rättsfrågor göra klart för oss de yttre juridiska betingelserna för en sådan sak. Ty det kan väl i alla fall icke undgås, att dessa betingelser spela en viss roll för själva rättsrågan. Här föreligger ju dock en sådan situation, att Egypten ända sedan 1880-talet praktiskt taget stod under engelskt protektorat — formellt likväl icke längre än sedan 1914. År 1922 frigavs Egypten spontant av England, och det har alltså England att tacka för sitt oberoende. Men denna frigörelse var icke absolut utan skedde under vissa villkor och förutsättningar. Jag är icke kompetent att bedöma, huruvida de villkor och förutsättningar, under vilka frigörelsen skedde, förändrade den egyptiska statens suveränitetsförhållande på det sättet, att man här kan tala om en inre angelägenhet. Det har utskottet icke heller ansett sig kompetent att bedöma och därför har utskottet icke vågat sig på att tillstyrka en åtgärd, vid vars bedömande man måste ta hänsyn till en sådan sak som denna.

För övrigt bör man naturligtvis — även om frågan, huruvida det gäller en inre eller en yttre angelägenhet, icke föreläge — avpassa sina opinionsyttringar efter sammanhanget, och om sammanhanget är sådant, som det här faktiskt är, nämligen att en opinionsyttring av Sverige skulle av England betraktas som en ovänlig handling, anser jag, att en sådan opinionsyttring skulle kosta mer än den smakar. Det är ju ett faktum, om vilket motionären icke torde sväva i okunnighet, att samtidigt med att denna sak hände i Egypten, utfärdade England en not, vari det uttryckligen sade ifrån, att det komme att betrakta en yttre inblandning i denna fråga som en ovänlig handling.

Jag anser alltså, att det finns synnerligen starka skäl, som tala för den ståndpunkt, som utskottet intagit, och jag ber på dessa grunder att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Ja, jag skall börja med vad den siste talaren framhöll som en omständighet av betydelse, nämligen att England hade frigjort Egypten på vissa betingelser och att Egypten således hade England att tacka för sin frigörelse. Jo, jag tackar jag! Det är väl helt enkelt egyptiska folkets krav på självbestämmningsrätt, som England icke kunnat motstå, så att Egypten har väl sin egen nationella självbestämmelserätt att tacka för, att en europeisk inkräktare där som annorstädes fått rygga tillbaka — förståndigt nog av England, det skulle många andra stormakter icke ha gjort — i någorlunda god tid, innan det tillspetsade sig alltför mycket. Så det finns ingen anledning att böja knä för en konservativ engelsk regerings egenmäktighet i den saken.

Vidare sade talaren, att vi kunna icke vinna något i sak. Ja, där ha vi igen majoritetsprincipens makt över sinnena. Alla darra på manschetterna för att väcka en sak, om vilken man inte vet redan på förhand, att den kommer att »gå igenom». Det var ungefär samma sinnelag, som låg bakom herr Paulis uttalande: man är inte säker på, att man har tillräcklig majoritet för en hänsyn mot Egypten i Nationernas förbund. Något annat kan det inte betyda. Det är inte på det sättet, som rätten förverkligas, utan det är på det sättet, som den försumpas i evärdliga tider, så länge man inte tillerkänner opinionsbildandet någon verkan utan avseende på om den omedelbart lyckas betvinga makten och fördomarna eller icke och förmår tillförsäkra sig formell majoritet i en församling.

För övrigt har det ju stått i tidningarna, att en hänvändelse till Nationernas

*Om åtgärder
i anledning av
egyptiska
parlamentets
hänvändelse
till riksdagen.
(Forts.)*

*Om åtgärder
i anledning av
egyptiska
parlamentets
hänvändelse
till riksdagen.
(Forts.)*

förbund skett från Egypten, och det meddelades också, att telegrammet därom tappat några väsentliga ord på telegrafstationen i Marseille. England har ju emellertid tillkännagivit att Egypten icke kan vädja till folkförbundet och då måste dess vunna »frihet» verkligen vara ganska obetydlig. England proklamerar — nej, icke England, utan en regering på några få personer, alla andra oåtsporäa — proklamerar helt enkelt, att Egypten är ett lydland och dess självbestämmningsrätt en inre engelsk angelägenhet. När det egyptiska folket, som ju skulle haft England att »tacka» för sin självständighet, finner sin frihet i tillämpningen vara av den beskaffenhet, som jag nu tillåtit mig påpeka, och icke kan få några kanaler direkt till Nationernas förbund, är det icke då så mycket större skäl för dem, som ännu äro karlar för sin hatt i förbundet, det vill säga självständiga medlemmar av detsamma, att verkligen rycka in och falla ett vänligt ord och begära en välvillig omprövning av den tvistefråga, som här föreligger?

Herr Pauli sade, att eftersom handlingarna i denna sak förvaras i utrikesdepartementet, så kan man inte säga, att de kommit i någon papperskorg. Det finns både små och stora papperskorgar, herr Pauli, och utrikesdepartementet är en mycket stor papperskorg i synnerhet för sådana här frågor. Allt, som under sekretessens mantel stoppas i dess arkiv, kommer i morgon, ty man talar om att stoppa en sak i en papperskorg, då den inte föranleder någon handling utan blott »lägges till handlingarna».

Den synpunkt herr Luterkort betonade, tycker jag också är förtjänt av stor uppmärksamhet. Man stämplar i Genèveprotokollet krig såsom brottsliga och säger, att de på intet sätt få förekomma, ingen får taga sig rätt genom krig. Men skall man ändå få taga sig rätt genom en sådan handling, som här är i fråga, och detta gentemot en nation, som man själv frigivit enligt herr Paulis frimodiga förklaring? Det är väl lika mycket som krig en våldshandling. Skall inte Nationernas förbund förstå, att alla sådana angrepp, som hota freden nu eller i framtiden, äro av den art, att de böra hänskjutas till förbundet och icke få oanmärkt av förbundets samtliga medlemmar ta sig sådana här uttryck? Saken är verkligen högeligen allvarlig. Nationernas förbund är tvunget att frigöra sig från sina fjättrar under Europas stormaktsregeringar och bör vädja till dessa maktens folk. Och de små nationerna må väl, om icke av någon större rättskänsla utan därför att de icke såsom stormakterna äro bundna av intressen i andra världsdelar, kunna, icke av dygd men av en oförtjänt tillfällighet, bestå sig med ett rättsmedvetande och ett framträdande till förmån för rättens principer.

Herr Pauli: Endast några ord för att klargöra ett par saker, som herr Lindhagen berörde.

Herr Lindhagen nämnde, att en hänvändelse från Egypten till Nationernas förbund har skett. Denna hänvändelse har emellertid, som herr Lindhagen vet, icke ägt rum från egyptiska regeringens sida utan från egyptiska parlamentets sida, och det skedde, som jag förut framhållit, först i efterhand.

Herr Lindhagen frågade, om icke Nationernas förbund skulle ta befattning med sådana frågor. Jo, naturligtvis. Min åsikt är, att Nationernas förbund bör ta befattning med en sådan konflikt, försävt den hotar freden. Men jag ber ytterligare att få betona, att Nationernas förbund kan icke ta befattning med denna fråga av det enkla skälet att frågan redan hade förevarit, så att ett inskrifande från Nationernas förbund skulle ha kommit för sent.

För övrigt skall jag icke inlåta mig på några uttalanden om Englands motiv för frigivandet av Egypten — huruvida det berodde på förstånd eller moral — och jag skall icke heller uttala något omdöme om det Englands uppträdande

mot Egypten, som föranledde denna konflikt. Det är en sak, som jag anser ligger utanför denna diskussions ram.

Herr Lindhagen: Jag glömde en sak, och det var det »förändrade förhållandet», om vilket herr Pauli talade. Det skulle bestå däruti, att den egyptiska regeringen uppfyllt större delen av de uppställda fordringarna och där- efter fått en annan regering, som förmodligen dock icke godkänner Englands åtgöranden såsom riktiga och bra. När ett land blir tvingat, för att rädda en återstod av den så kallade friheten, att uppfylla ett sådant ultimatum, bakom vilket står en ofantlig flotta mot ett värnlöst folk, så är detta icke en förändrad situation, herr Pauli, utan en »förvärrad situation».

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lindhagen* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad första kammarens första tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den i ämnet väckta motionen.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 94;

Nej — 8.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 2, i anledning av väckt motion om språkfrågans ordnande vid internationella sammankomster.

Om språkfrågans ordnande vid internationella sammankomster.

I en inom första kammaren väckt och till första kammarens första tillfälliga utskott för behandling hänvisad motion, nr 183, hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen ville anhålla, att regeringen måtte:

1) taga initiativ till mellanfolkligt övervägande av ett rimligt, rättvist och framsynt ordnande av språkfrågan vid internationella kongresser och andra internationella sammankomster samt därigenom även giva en väckelse till världs-språksfrågans lösning; och

2) därvid exempelvis överväga och föreslå:

att vid varje sådan sammankomst i regel bestämdes högst tre nationella språk, på vilka förhandlingarna finge äga rum;

att då sammankomst ägde rum i ett land, vars språk ej inginge bland de således fastställda, yttranden även finge hållas på det lands språk, där sammanträdet försigginge;

att vid alla sammankomster yttranden även finge hållas på de varandra närstående världsspråken esperanto och reformesperanto (ido); samt

Om
språkfrågans
ordnande
vid internatio-
nella samman-
komster.

att översättningar av anföranden ej borde förekomma annat än beträffande yrkandena, såvida ej för visst fall sådant påyrkades.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

(Forts.)

Herr Lindhagen: Jag begärde votering vid det förra ärendet, därför att det var sista gången jag tänkt begära votering efter den gamla ordningen. I sådana här frågor, där jag icke är van att få något medhåll, fastän de äro mycket viktiga, brukar jag i den slutna voteringen få från sju till tjugu röster, någon gång mera. Med den nya ordningen kommer väl en begäran om öppen röstning, som för övrigt icke får tagas till protokollet, statistiskt medföra en sänkning av röstetalen till mellan tre och tio. Nu lyckades denna viktiga angelägenhet i alla fall samla åtta röster. Skulle vi nu haft den öppna omröstningen, kanske det bara blivit tre.

Jag skall i den nu föreliggande frågan börja med att uttryckligen förklara, att det här inte är fråga om någon världsspråksmotion. Jag har aldrig vänt mig till referenterna på läktaren förr, men nu ber jag herrarna vara goda och anteckna till upplysning för allmänheten, att detta inte är någon världsspråksmotion, så har det nämligen stått i tidningarna, och man skall inte tro, att första kammaren här frångår sitt beslut från i fjol. Utskottet framhåller självt, att det här gäller en helt annan fråga.

Jag har nämligen, herr talman, ansett, att som en omväxling med en världsspråksmotion borde fästas uppmärksamheten på, hur man skulle kunna omedelbart råda någon bot på den vrånghet och språkförbistring, som för närvarande råder vid internationella kongresser i avvaktan på världsspråksfrågans lösning. Det är ju nu på det sättet, att en liten nation är fullkomligt bojkottad. De tre stora privilegierade krigsspråken, höll jag nästan på att kalla dem, behärska situationen och de andra folken ha icke annat att göra än att sända även personer, som kunna nödortfigt uppfatta vad som säges och nödortfigt uttala några meningar. Men något större inflytande få de sällan, så länge detta förhållande existerar.

Jag har därför föreslagit en skrivelse i syfte att få regeringen att intressera sig för denna sak och har dessutom anført ett exempel, hur man möjligen skulle kunna ordna det. Det skulle medgivas att tillsvidade tala och framställa yrkande på högst tre språk. Till skydd för mindre nationer skulle dessutom, när en kongress hålles inom en nation, vars språk icke är privilegierat, få framställas yrkande även på detta språk. Följden blir, att då en kongress förlägges till Tyskland, Frankrike, Brittiska imperiet eller Nordamerika icke mer än högst tre språk få ifrågakomma, ty där är ju den nation, inom vilken sammankomsten hålles, en av dem, vilkas språk äro privilegierade. Men när en kongress hålles exempelvis i Sverige, bör svenska också få användas. Jag hade trott, att utskottet skulle visat åtminstone någon försiktig sympati för ett sådant tillvaratagande av svenska folkets behöriga intresse.

Vidare har jag tillåtit mig föreslå att vid sidan av de nationella språken också ett världsspråk skulle få talas, så att man därigenom så småningom skulle kunna bereda intresse och plats för ett världsspråk, nämligen esperanto och ido, som ju äro allmänt erkända såsom de enda, som kunna komma i fråga. Medger man esperanto och ido eller reformesperanto, som det senare också kallas, blir det inte, som utskottet tror, två språk till utan endast ett språk, ty man behöver icke översätta det ena till det andra utan den, som förstår ett av dessa språk, han förstår också det andra. Man kan i stället väsentligen inskränka de översättningar av motiveringarna, som nu ske och vilka i regel äro föga givande. Det visar sig också, att man vid slutet av kongresserna kastat

översättningen av motiveringarna över bord och översättas bara yrkandena, och besluten bli säkerligen lika visa eller ovisa, vare sig de fattats efter en dålig översättning av hållna anföranden eller icke.

Man har sagt mig från anhängare av världsspråket, att det vore en god början om det tillätes tala esperanto eller ido vid internationella förhandlingar. Låt oss försöka komma fram på den vägen, säger man i stället. Detta såsom en förberedelse till vad som komma skall. Men nej, det passar inte utskottet. Den stora reformen var utskottet med på enhälligt förra året, men när man föreslår en partiell reform, är utskottet enhälligt emot. Jag har väckt denna motion, herr talman, för att uttömma möjligheterna. Jag får nu i alla fall papper på, att denna utväg inte är värd, att man inlåter sig på den, och jag kan säga dessa optimistiska människor, att vi nu väl få falla tillbaka på vår gamla linje.

Utskottet har sagt, att man med mitt exempelvis anförda förslag skulle få sex språk och det skulle bli mycket värre än det för närvarande är och det skulle också bli ett hinder för världsspråksfrågan. Jag har nyss anført skälen, varför detta utskottets uttalande enligt min mening är oriktigt. Utskottet tillägger sedan finurligt nog — om det är en fälla för mig eller en uppriktig välmening, vet jag icke — att de olika internationella sammanslutningarna lämpligen skulle kunna var för sig upptaga den nu väckta frågan, och om herr Lindhagen ville vända sig till svenska riksdagens interparlamentariska grupp, skulle han där finna ett lämpligt forum. Jag försäkrar utskottet, att jag skall ögonblickligen begagna mig av denna anvisning, och jag kommer förmodligen också att på denna anvisade vädjobana begära votering för att pröva, hur utskottets medlemmar där rösta, sedan de bett mig vända mig till fredsgruppen.

Jag yrkar bifall, herr talman, till motionen, och i varje fall till dess första yrkande.

Herr Pauli: Herr Lindhagen har förklarat, att detta skulle vara en motion, varigenom han, i avvaktan på världsspråksfrågans lösning, vill försöka avhjälpa språkförbistringen vid internationella sammankomster. Med språkförbistring menar man det tillståndet, att man i stället för att tala ett gemensamt språk talar många, och ju flera språk man talar, dess större blir förbistringen. För närvarande är det så, att man vid de flesta internationella sammankomster enas om två eller tre officiella förhandlingsspråk. I Nationernas förbund är det två, franska och engelska, i interparlamentariska unionen tre; tyskan kommer nämligen där till. Man har gjort försök att få även andra språk upptagna som officiella förhandlingsspråk, exempelvis spanskan, och man kan förutsätta, att även Italien skall vilja komma dithän. Det vore dock enligt min mening föga lyckligt, om man på det sättet ökade antalet officiella förhandlingsspråk.

Herr Lindhagen önskar nu, att till dessa tre, hittills allmänt antagna språk, skulle även komma det språk, som talas i det land, där konferensen hålles, för såvitt detta land alltså icke är något av de tre stora kulturländerna. Men huvudsaken vid sådana konferenser är väl i alla fall, att man förstår varandra och att de anföranden som hållas verkligen komma till största möjliga antal medlemmars kännedom. Trots det stora intresse för svenska språket, som glädjande nog uppstått inom vissa av Europas länder, i synnerhet i Tyskland, kan man nog knappast motse den dag, då ett större antal utlänningar skulle kunna förstå ett yttrande på svenska vid en konferens här i landet.

Jag har icke ansett, att man med utgångspunkt från den idé, som världsspråkstanken utgör, skulle vinna något genom att gå den väg herr Lindhagen nu är inne på. Huruvida det är lämpligt att såsom ett experiment ifrågasätta ido eller esperanto såsom förhandlingsspråk vid dessa internationella konferen-

*Om
språkfrågans
ordnande
vid internatio-
nella samman-
komster.
(Forts.)*

Om
språkfrågans
ordnande
vid internationella samman-
komster.
(Forts.)

ser, är en sak, som utskottet icke vill ingå på i detta sammanhang. Men utskottet har i motiveringen framhållit, att det finner den här föreslagna utvägen vara rakt motsatt de strävanden till den allmänna förståelse och den allmänna språkliga uniformitet vid konferenser, som herr Lindhagen med sin förra året framlagda motion åsyftade.

Dessutom har utskottet tillåtit sig framhålla, att det knappast kan anses vara en framkomlig väg, att svenska riksdagen skulle göra ett uttalande om huru det vid de olika internationella sammankomsterna skulle ordnas med språkfrågan, och vi ha såsom ett exempel framhållit, att det kunde vara lämpligt för språkfrågans ordnande, om hos den interparlamentariska unionen väcktes förslag av den svenska interparlamentariska gruppen. Att detta skulle innebära någon bestämd utfästelse från utskottsledamöternas sida att i denna sak votera på ett visst sätt, kan jag icke finna. Det är att draga en allt för rask slutsats. Detta är en sak, som naturligtvis bör tagas under övervägande med hänsyn till då föreliggande omständigheter.

Under återopande av vad jag anfört, skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Vid internationella sammankomster är det väl icke huvudsaken bara, att var och en förstår allt som säges, utan det är väl också i all synnerhet en huvudsak, att vad som yrkas är riktigt och beaktansvärt. Men betydelsefulla åsikter komma lika mycket, och kanske mer, från de små nationerna än från de stora, därför att de förra se ibland vidsyntare i många saker, där de stora icke kunna se så långt på grund av sina maktintressen. Och vidare finnes ytterligare, vid sidan av den av herr Pauli framhållna, en tredje huvudsak, och den är, att det icke får ske någon oräddighet mot alla de folk, som icke ha ett privilegierat språk och därigenom sättas i efterhand och aldrig kunna med samma kraft och effekt få framförda sina tankar som de där tre nationerna. För de senare är det oerhört bekvämt att bara behöva ramla på med sina egna språk så mycket som helst och icke behöva lära sig något annat.

När jag föreslagit, att i de länder, där en kongress hålles, må få talas även landets språk, är det för att hävda en sådan rättvisa. Det är icke meningen, såsom herr Pauli syntes tro, att utlänningarna skola förstå t. ex. svenska språket, ty även de svenska yrkandena skulle översättas till något privilegierat språk. Herr Pauli vet mycket väl, att en hel del av de små nationernas representanter, som komma till utlandet på kongresser, icke förstå ett spår vare sig av framkomna motiveringar eller yrkanden. Detta får och måste gå för sig. Jag tycker verkligen, att de tre stora privilegierade makternas representanter också någon gång böra kunna få på en kongress höra något som de icke förstå omedelbart. Det är bara nyttigt för dem att de få se och lära sig, att det finns andra människor än de själva.

Herr talman, jag yrkar bifall till min motion.

Herr Pauli: Jag ber kammaren om överseende, men det var en sak, som jag glömde i mitt förra anförande. Det gällde ett mycket märkvärdigt yrkande i herr Lindhagens motion, som han sedan upprepade, nämligen att översättningarna skulle borttagas vid dessa konferenser. Herr Lindhagen påpekade nu sist, att många av de små nationernas representanter inte begripa ett ord av vad som yttras vid de interparlamentariska sammankomsterna. Det är mycket riktigt. Men jag tror, att de ha rätt stor hjälp av översättningen, ty det kan mycket väl hända, att de inte förstå anföranden på franska eller engelska,

men däremot förstå anföranden på tyska. Och man kunde exempelvis vid den sista interparlamentariska konferensen i Bern och Genève i somras observera, att vid viktigare anföranden påyrkades det av engelsmän och amerikanare mycket ivrigt, att anförandena skulle översättas från franska eller tyska till engelska, därför att engelsmän och amerikanare sällan begripa dessa språk. Jag finner därför herr Lindhagens yrkande, att översättningen skulle borttagas, vara ännu ett skäl, varför motionen icke bör bifallas.

*Om
språkfrågans
ordnande
vid internatio-
nella samman-
komster.
(Forts.)*

Herr Lindhagen: Min ståndpunkt är den att, i fall det är trängsel med översättningar av yrkanden, är det riktigare, att man till en stor del borttager översättningen av motiveringen av yrkandena, än att man borttager rätten för de smärre nationernas representanter att framställa yrkanden på sitt språk och få dem översatta.

För närvarande är det ju egentligen icke annat än fråga om en överklassrepresentation, som förekommer på dessa konferenser. De, som händelsevis förstå något av de tre privilegierade språken, kunna följa med någorlunda. Men de små folkens flesta och ofta sakkunnigaste representanter kunna ingenting förstå.

Jag kommer så väl ihåg, herr talman, hur det var på den stora internationella arbetarkonferensen i Köpenhamn 1910, där de skandinaviska representanterna sutto talrikt överallt på läktarna och begrepo intet med undantag av några överklassare och en och annan studerad arbetarrepresentant. Men där nere i salen pratade de stora nationernas representanter om varandra och fingo översatt det som sades på de andra språken, under det hela den stora skandinaviska representationen, som var väl lika stor som de andra sammanslagna, fick sitta där utan att säga något. Och jag glömmer ej det ögonblick, då det skulle även från skandinaverna framföras ett avskedstäck till de danska värdarna vid kongressens slut, varvid Branting mot kongressordningen vid det tillfället talade på svenska. Ni skulle ha sett vilken entusiasm det väckte bland de skandinaviska representanterna. Man kan förstå, att det icke är så betydelsefulla ord som sägas, när man tackar en värd. Men läktarna applåderade våldsamt varje sak som Branting sade, och då för första gången blev det tyst nere i salen bland de stora språkens matadorer, som tittade upp mot läktarna, och för första gången upptäckte språkunderklassen däruppe, ett nytt folk.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågasvarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid föredragning av de vid sammanträdet början avlämnade kungl. propositionerna hänvisades dessa, nr 57 till jordbruksutskottet, nr 61 till behandling av lagutskott och nr 62 till statsutskottet.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 46, till Konungen i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare.

Med stöd av medföljande läkarintyg får jag vördsamt anhålla om tjänstledighet från riksdagsgöromålen fr. o. m. den 27 dennes t. o. m. den 12 nästa mars.
Stockholm den 25 februari 1925.

E. Svänsson.

Det åberopade läkarintyget var så lydande:

Att ledamoten av riksdagens första kammare herr *E. Svänsson* för behandling av sömnlöshet är i behov av ledighet från riksdagsarbetet under tiden $^{27}/_2$ — $^{12}/_3$ 1925 intygas.

Stockholm den 24 februari 1925.

Israel Holmgren.

Den begärda ledigheten beviljades.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades vidare herr *Nilsson, Johan*, i Kristianstad för tiden från och med den 27 innevarande månad till och med den 14 nästkommande mars.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,11 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Fredagen den 27 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.

Justerades protokollen för den 21 innevarande månad.

Tillkännagavs, att Kungl. Maj:t låtit genom offentligt anslag för ändamål, som i § 81 regeringsformen och § 79 riksdagsordningen avsåges, bjuda och kalla riksdagens samtliga ledamöter att denna dag kl. 2,45 e. m. infinna sig på rikssalen.

Anmälades och bordlades första lagutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckt motion angående begränsning av gift kvinnas rätt att innehava statstjänst och allmänt uppdrag.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelse, nr 45, till Konungen angående verkställd omröstning över högsta domstolens och regeringsrättens ledamöter.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 48, till Konungen i anledning av väckta motioner med förslag till lag angående förfarande vid slakt.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 19—22, bevillningsutskottets betänkanden nr 11 och 12, bankoutskottets utlåtande nr 14, jordbruksutskottets utlåtanden nr 6—14 samt första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden nr 4 och 5.

Upplästes följande till kammaren inkomna skrivelser:

Till riksdagen.

Sedan jag blivit utsedd till ledamot av styrelsen för aktiebolaget svenska handelsbanken och ordförande i samma styrelse, får jag härmed avsäga mig uppdraget att vara riksgäldsfullmäktig och fullmäktiges ordförande.

Stockholm den 26 februari 1925.

Vördsammast
Emil Kinander.

På gjord proposition beslöt kammaren att med anledning av berörda avsägelse val av ordförande i riksgäldskontoret efter herr Kinander skulle företagas; och uppdrog kammaren verkställigheten härav åt de vid detta riksmöte av kammaren redan tillsatta valmän och suppleanter för utseende av fullmäktige i riksgäldskontoret jämte suppleanter.

Justerades protokollsutdrag för denna dag.

På framställning av herr talmannen beslöt kammaren nu, kl. 2,07 e. m., att ajournera sina förhandlingar till kl. 2,30 e. m.

Till åtlydnad av Kungl. Maj:ts kallelse avgingo kl. 2,30 e. m. herr talmannen och kammarens övriga ledamöter till rikssalen, i vilken även andra kammaren infann sig. Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet Nothin uppläste Kungl. Maj:ts förordnande för hans excellens herr statsministern Sandler att å Kungl. Maj:ts vägnar meddela riksdagen Kungl. Maj:ts svar på riksdagens två skrivelser, dagtecknade den 20 och den 25 februari 1925, angående av riksdagen antagna ändringar i rikets grundlag samt mottaga riksdagens svar å en av Kungl. Maj:t avlåten proposition om ändring i grundlagarna. Kungl. Maj:ts svar, som var skriftligen avfattat, blev sedermera uppläst och överlämnat av hans excellens herr statsministern.

Därpå framträdde herr **talmannen** och yttrade: Härmed överlämnas riksdagens svar å Kungl. Maj:ts proposition om ändring av § 72 riksdagsordningen.

Sedan herr talmannen till hans excellens herr statsministern överlämnat riksdagens ifrågavarande skrivelse, nr 36, avslutades ceremonien å rikssalen, varefter första kammaren enligt beslut, fattat före avtågandet från samlingsrummet, åtskildes vid utgången från rikssalen kl. 2,49 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.